

Begroting 2017

Algemeen Bestuur
6 juli 2016

INHOUDSOPGAVE

1	Algemene beschouwingen	5
2	Algemene financiële beschouwingen.....	9
2.1	Relatie met de kadernota 2017	9
2.2	Bezuinigingen	9
2.3	Inwonerbijdrage	12
2.4	Bijdrage aan het Regionaal Investeringsfonds per gemeente	13
3	Programmaplan	15
3.1	Programma Inhoudelijke Agenda	17
	MAATSCHAPPIJ	18
	ECONOMIE	29
	LEEFOMGEVING.....	38
	NETWERKORGANISATIE	45
3.2	Programma Cofinanciering.....	50
3.3	Programma Bestuur en Middelen.....	51
3.4	Programma Opdrachtgeverschap Jeugd	53
3.5	Programma Frictie- en transitiekosten	56
4	Paragrafen.....	59
4.1	Weerstandsvermogen en risicobeheersing	59
4.2	Onderhoud kapitaalgoederen	60
4.3	Financiering	61
4.4	Bedrijfsvoering.....	62
4.5	Verbonden partijen	64
4.6	Btw-compensatiefonds	65
5	Financiële begroting	67
5.1	Meerjarenbegroting 2017 – 2020	67
5.2	Incidentele lasten en baten.....	68
6	Voorstel	71
7	Besluit.....	73
8	Staten	75
8.1	Bijdrage gemeenten per deelprogramma.....	75
8.2	Salarisstaat	76
8.3	Staat van investeringen en financiering	77
8.4	Staat van reserves.....	78
8.5	Staat van voorzieningen	79
8.6	Kostenverdeelstaat	80
8.7	Bezuiniging per gemeente.....	81

1 Algemene beschouwingen

Een belangrijke mijlpaal, een punt om te markeren en vooruit te kijken. Zo beschouwt het Dagelijks Bestuur deze begroting. De veertien samenwerkende gemeenten hebben in de vergadering van het Algemeen Bestuur van 16 december 2015 de gezamenlijke ambitie vastgesteld in de Inhoudelijke Agenda 2016 – 2020. Zoals afgesproken in het Algemeen Bestuur van 25 juni 2015 is de begroting aangepast en uitgewerkt na vaststelling van de Inhoudelijke Agenda 2016 - 2020. Dit passend binnen het afgesproken financiële kader (om te komen tot een bezuiniging van 25% ten opzichte van 2013 in 2017).

De rol van de organisatie Holland Rijnland

Holland Rijnland staat ten dienste van de veertien gemeenten en geeft op concrete en waardevolle manier invulling aan de lobby- en platformrol die van de organisatie verlangd en gevraagd wordt; In de juiste balans tussen initiëren van projecten en programma's en organiseren van samenwerking. Holland Rijnland streeft ernaar ambtenaren en bestuurders van de aangesloten gemeenten op de kansrijke opgaven nog meer onderling met elkaar te verbinden én met het bedrijfsleven, onderwijs, de provincie en het Rijk. En samenwerking in verschillende allianties te stimuleren en organiseren zodat gemeenten – voor zichzelf en voor elkaar – betere resultaten realiseren.

De transitie van de organisatie ten behoeve van de rolverandering en het financieel afgesproken kader brengen ook frictie- en transitiekosten met zich mee.

Focus op inhoud

De Inhoudelijke Agenda geeft de ambitie weer van de veertien gemeenten voor de komende jaren. Ondanks dat op vele gebieden gewerkt wordt, zullen de twee thema's – Energie en Jeugd - speciale aandacht en focus krijgen vanwege actualiteit, landelijke/provinciale ontwikkelingen en/of kansen die zich aandienen.

Uitvoeringstaken

De bestuurlijke belangstelling de afgelopen periode focuste weliswaar op de ambities voor de komende periode, zoals verwoord in de Inhoudelijke Agenda maar het grootste deel van de organisatie houdt zich echter bezig met uitvoerende taken. Denk hierbij aan het Regionaal Bureau Leerplicht, de ondersteuning van de Urgentiecommissie Woonruimteverdeling, de Regiotaxi en het faciliteren van het Bureau Opdrachtgeverschap Jeugd. Dit tot tevredenheid van alle betrokken partijen. Ook in 2017 zetten wij dit met dezelfde kwaliteit, en waar mogelijk meer, door.

SMART

Alom bestaat de behoefte om begrotingen zo SMART (Specifiek, Meetbaar, Acceptabel, Realistisch en Tijdgebonden) mogelijk op te stellen. Ook Holland Rijnland doet dat zo veel waar mogelijk maar dat lukt niet altijd. Voor concrete uitvoeringstaken zoals de handhaving van de leerplicht is dat ook gelukt. Daar waar het gaat om taken als het accumuleren van activiteiten, netwerken en lobbyen is het maatschappelijk effect van de inspanning (outcome) vaak moeilijk meetbaar te formuleren. Holland Rijnland start in 2016 een traject om samen met de gemeenten te komen tot een begroting die "SMART-er" is.

Holland Rijnland bereidt een nota voor met aanknopingspunten als discussiestuk voor een bijeenkomst van het “klein AB” dat in juni 2016 wordt gehouden.

Daarnaast wordt vanuit de inhoudelijke portefeuillehouder-overleggen samen met de gemeenten gekeken naar de indicatoren die aansluiten bij de geformuleerde speerpunten. Tevens wordt de relatie gelegd met de door het rijk geformuleerde en in de nieuwe BBV vastgelegde verplichte beleidsindicatoren.

Andere financiële opgaven

De realisatie van 25% (of meer) bezuinigen wordt gerealiseerd in 2017. Daarbij is tevens het probleem van de rentederving (een tekort in de begroting van € 215.000), zoals in de kadernota gemeld, opgelost. Ook is voorzien in een dekking voor het programma cofinanciering van € 268.500. Daarmee is tevens de maximale bezuinigingsruimte gerealiseerd die binnen de huidige situatie en de huidige dienstverlening kan worden behaald. Dit betekent dat scherper zal worden gestuurd op capaciteit en middelen met als gevolg dat eventueel extra werk waar om gevraagd wordt door gemeenten bij hen moet worden teruggelagd, dan wel apart in rekening gebracht.

De veertien aangesloten gemeenten vormen gezamenlijk een regio die gelegen is tussen de 2 metropoolregio's Amsterdam en Rotterdam. De regio wordt gekenmerkt door een grote verscheidenheid voor inwoners om te wonen, werken en recreëren én voor het bedrijfsleven en de wetenschap. De diversiteit is de kracht van de regio. Holland Rijnland wil een wezenlijke bijdrage leveren aan het behoud én versterken daarvan. Door in gezamenlijkheid kansen te zien, pakken en realiseren. Holland Rijnland faciliteert samenwerking tussen gemeenten waarmee zij profiteren van meer slagkracht en grotere impact. Zo zijn de gemeenten met elkaar in staat zijn het antwoord te geven en te zijn op ontwikkelingen in en buiten de regio.

Organisatie Holland Rijnland

Tot slot meer over de interne ontwikkelrichting van Holland Rijnland vanaf de invulling van het formatieplan. Holland Rijnland werkt in een omgeving waarin verandering een constante is. Daarom is het van belang dat het management van de organisatie een werkwijze hanteert gericht op continu initiëren, begeleiden, monitoren en implementeren van veranderingen. Hierbij is het essentieel om in te spelen op wat bestuurders en samenwerkingspartners van een Holland Rijnland vragen en verwachten.

De organisatieontwikkeling om dit doel te bereiken bestaat uit twee sporen. Enerzijds het uitwerken en uitvoeren van een MT werkplan, anderzijds het verder intensiveren van de interne samenwerking.

In het nieuwe MT werkplan krijgen het opleidingsplan, resultaatafspraken, functioneren en beoordelen, motivatie, teambuilding én gezondheidsbeleid een plaats. De communicatie en uitwerking wordt gestructureerd aan de hand van het 7S-raamwerk van McKinsey. De ‘harde’ elementen van het 7S-raamwerk zijn Strategie, Structuur en Systemen én de ‘zachte’ elementen zijn Stijl, gedeelde waarden (Shared values), vaardigheden (Skills), personeel (Staff). In 2016 zet het managementteam de eerste stappen met onder meer de actualisatie van het opleidingsplan. Het versterken van netwerkvaardigheden staat daarbij centraal. Daarbij gaat het om de competentie én het goed inzetten van (digitale) instrumenten. Deze lijn wordt in 2017 verder doorgezet.

Met de medewerkers wordt waarderend verkend hoe we de interne samenwerking kunnen bevorderen. Aan de hand van voorbeelden van wat er goed werkt (Appreciative Inquiry) wordt de werkwijze aangepast en de samenwerking verder verbeterd. Het doel is de focus te verleggen van problemen naar perspectief en verantwoordelijkheid nemen, eigenaarschap en samenwerken.

2 Algemene financiële beschouwingen

2.1 Relatie met de kadernota 2017

De Kadernota 2017 is in de vergadering van het Algemeen Bestuur van 23 maart 2016 vastgesteld. Deze begroting is opgesteld overeenkomstig de uitgangspunten uit de Kadernota. De belangrijkste opdracht voor 2017 is een bezuiniging op de reguliere inwonersbijdrage van 25% ten opzichte van 2013. De bezuinigingsopdracht is inclusief het financiële kader gemeenschappelijke regelingen in de regio Hollands-Midden. Op grond hiervan is de maximale reguliere bijdrage van de gemeenten vastgesteld (exclusief Opdrachtgeverschap Jeugdhulp en frictie- en transitiekosten) (zie onderstaande tabel). De in deze begroting opgenomen inwonerbijdrage voldoet hieraan.

	Toename (%)	Toename (€)	Ontwikkeling totaalbedrag t/m 2017 (cumulatief in €)
Bijdrage gemeenten in 2013			€ 6.646.660
Loon- en prijscompensatie 2014	1,40%	€ 93.040	€ 6.739.700
BTW	0,75%	€ 50.000	€ 6.790.400
Toename Inwonertal 2014	0,43%	€ 28.460	€ 6.821.800
Loon- en prijscompensatie 2015	1,41%	€ 93.718	€ 6.915.600
Toename Inwonertal 2015	0,01%	€ 642	€ 6.916.300
Woningverdeling Rijnstreek	0,74%	€ 49.310	€ 6.967.600
Loon- en prijscompensatie 2016	0,59%	€ 40.248	€ 7.007.849
Loon- en prijscompensatie 2017	0,75%	€ 52.559	€ 7.060.408
Totaal	-	€ 407.998	€ 7.060.408
Bijdrage volgens berekening 2013 inclusief loon- en prijscompensatie t/m 2017			€ 7.060.408
Bezuinigingsdoel van 25%			€ -1.765.102
Geïndexeerde bijdrage van gemeenten in 2017			€ 5.295.306

Tabel 1 Bijdrage gemeenten aan Holland Rijnland inclusief bezuiniging 2017

2.2 Bezuinigingen

In 2017 realiseert Holland Rijnland de bezuinigingsopgave van 25% op de totale inwonersbijdrage. Dat komt neer op een bezuiniging van € 1.765.000 prijspeil 2017.

In deze paragraaf gaan wij in op:

- Hoe deze opgave is ingevuld tot en met 2016;
- Hoe deze opgave wordt ingevuld in 2017;
- Hoe de afgelopen drie jaar problematiek van de rentederving is opgelost;
- Totaaloverzicht.

Invulling tot en met 2016

Van de benodigde € 1.765.000 aan bezuinigingen is tot en met 2016 (herziene begroting) € 1.545.000 gerealiseerd. Een bedrag dat iets hoge ligt dan de afgesproken 20,5%. Deze bezuiniging is gerealiseerd op drie gebieden: personeel, programmakosten en bedrijfsvoering.

Bezuinigingen tot en met 2016	Bedrag
Personeel boventallig	910.000
Programmakosten	199.000
Bedrijfsvoering	436.000
Totaal bezuiniging	1.545.000

Tabel 2 Bezuinigingen tot en met 2016

De daling in personeelskosten heeft betrekking op de 10 medewerkers die naar aanleiding van #kracht15 boventallig zijn geworden.

Door de reorganisatie en heroriëntatie op taken zijn de programma's opnieuw ingevuld. In volume is het programmagedrag terug gebracht met € 199.000.

Het terugbrengen van het personeel en het programmabudget heeft geleid tot het niet langer uitvoeren van de volgende taken:

- Economische agenda op clusterniveau (opstellen en uitvoeren);
- Landschapstafel/clustervertegenwoordiging Natuur en Landschap (ligt nu bij Noordwijkerhout);
- Holland Rijnland biedt geen ondersteuning meer aan het Hollands-Utrechts Plassenberaad (HUP);
- Beheer en onderhoud fietsknooppuntennetwerk en sloepennetwerk Holland Rijnland (Lisse is nu penvoerder voor het beheer en onderhoud van het wandelroutenetwerk Duin- en Bollenstreek);
- Regio coördinatie huisvesting arbeidsmigranten (ligt nu bij Katwijk);
- Vertegenwoordiging Greenport Duin- en Bollenstreek in Greenport Holland Overheden (Holland Rijnland trekt zich terug ten faveure van de Greenports zelf, Katwijk zit in het GH0);
- RVMK (regionale verkeers- en milieu kaart). Holland Rijnland zorgt na reorganisatie niet meer voor actualisatie en beheer van de RVMK. De gemeenten Leiden en Katwijk hebben aangeboden het beheer op zich te nemen. Exacte afspraken hierover moeten nog vastgelegd worden.

Bij de bedrijfsvoering is voorgesorteerd op de uitbesteding van bedrijfsvoeringstaken. Vanuit de scrum is berekend dat voor bedrijfsvoeringstaken nog een bedrag van € 408.000 nodig zou zijn. Dat bedrag is (taakstellend) opgenomen in de herziene begroting van 2016. Ten opzichte van 2015 betekende dat een bezuiniging van 436.000 euro. Dit bedrag is ingevuld door het niet invullen van vacatureruimte het detacheren van een medewerker naar de TWO en verlaging van budgetten voor inhuur.

Invulling bezuinigingen 2017

Voor het jaar 2017 resteert vanuit #kracht15 nog een bezuinigingsopgave van € 220.000. Daarnaast was er in de begrotingen laatste jaren voorzien in een rentebaar van gemiddeld € 250.000 euro per jaar (en voor 20-15 en verder nog 215.000 per jaar). Bij de kadernota 2017 is daar uitvoerig op in gegaan. Bij de vaststelling van de kadernota 2017 is besloten dat dit probleem in de begroting van 2017 opgelost moet zijn. Dat brengt de noodzakelijke bezuiniging op € 435.000.

Bezuinigingen 2017	Bedrag
Bezuinigingsopgave	
#kracht15	220.000
Oplossen rentederving	215.000
Totale bezuinigingsopgave	435.000
Bezuinigingen	
Huisvesting	
- Lagere huur	-184.000
- Schoonmaak en heffingen	-51.000
- Facilitair	-25.000
Programmakosten	
- Algemeen/Belangenbehartiging	-40.000
- Platform wonen	-10.000
- Platform RO	-10.000
- Lagere kosten leegstand kantoren	-15.000
- Lagere kosten monitoring	-20.000
Stofkam	
- Representatie, abonnementen, etc.	-30.000
Totaal bezuinigingen	-385.000
Extra inkomsten	
Doorbelasten kantoorkosten TWO	-212.000
Ontwikkelingen	
Tegenvallers	
- Niet uitplaatsen DIV	90.000
- Gedeeltelijk uitplaatsen FaZa	42.000
Speerpunt Jeugd	30.000
Totaal	162.000
Samenvatting	
Bezuinigingsopgave	435.000
Bezuinigingen	-385.000
Extra inkomsten	-212.000
Ontwikkelingen	162.000
Saldo	0

Tabel 3 Bezuinigingen 2017

Het kopje ontwikkelingen in deze tabel is een aantal zaken opgenomen die kunnen leiden tot extra kosten t.o.v. 2016.

Oplossen probleem rentederving in eerdere jaren

Sinds 2013 speelt de rentedaling en de tegenvallende inkomsten op tegoeden bij Holland Rijnland.

Toch heeft dit tot en met 2015 niet geleid tot een negatieve uitkomst van de jaarrekening. Integendeel,

in 2013 en 2014 is samen 1,2 mln. euro uit het rekeningresultaat toegevoegd aan de reserve voor frictie en transitie.

Uit een analyse van de jaarrekeningen is gebleken dat er in al die drie jaren sprake was van afwikkelingsverschillen en vrijval van overlopende passiva. Grotere posten daarbij waren o.a.:

- Actieprogramma verkeersveiligheid 2012, 2013 en 2014
- Toekomstmodel regionaal budget jeugdzorg 2013 en 2014
- Talent coaching kwetsbare jongeren 2014
- 3D projecten 2015
- Jongerenloket 2015

Bij de jaarrekeningen zijn deze telkens als incidenteel bestempeld. Het lijkt er echter op dat er een structureel patroon ontstond van programmagelden die niet volledig werden benut.

Totaaloverzicht

Naast de bezuinigingstaakstelling van #Kracht 15 en het compenseren van de rentederving heeft Holland Rijnland vanaf 2016 (vanuit de programmabudgetten) ruimte gecreëerd voor het programma cofinanciering. Dat resulteert in een totale bezuiniging van ruim 2,2 mln. euro.

Totaal aan bezuinigingen	Bedrag
Tot en met 2016 taakstelling #Kracht 15	1.545.000
Taakstelling 2017 #Kracht 15 (tot aan 25%)	220.000
Rentederving	215.000
Ruimte voor Cofinanciering	268.500
Totaal bezuiniging 2014-2017	2.248.500

Tabel 4 Totaal aan Bezuinigingen 2014-2017

2.3 Inwonerbijdrage

De veertien gemeenten in de regio Holland Rijnland bekostigen de organisatie Holland Rijnland. De gemeentelijke bijdrage wordt berekend aan de hand van twee factoren: het inwonertal van de gemeente (handhaving leerplicht: aantal leerlingen) en de taken die Holland Rijnland uitvoert voor de betreffende gemeente. Per gemeente kan de inwonerbijdrage verschillen.

Voor de berekeningen van 2017 is het inwonertal van de regio Holland Rijnland op 1 januari 2015 gehanteerd (CBS, 2015). Op dat moment kende de regio Holland Rijnland 549.616 inwoners. De inwoneraantallen per 1 januari 2016 waren bij het afsluiten van de begroting nog niet gepubliceerd. Het aantal leerlingen bedroeg per 1 januari 2016 61.509. Sommige gemeenten hebben de taken die Holland Rijnland uitvoert op een andere wijze georganiseerd.

- Alphen aan den Rijn en Nieuwkoop zijn niet aangesloten bij het Regionaal Bureau Leerplicht Holland Rijnland.
- Voorschoten neemt niet deel aan de Opdrachtgeverschap Jeugdhulp.
- Noordwijkerhout neemt niet deel aan de bezwarencommissie woonruimteverdeling.

De reguliere gemeentelijke bijdrage in deze begroting is geraamd op € 5.295.040. In 2017 bedraagt de gemiddelde reguliere bijdrage per inwoner € 9,63 (in 2016 was dat €10,14). In de volgende tabel

staat de totale inwonerbijdrage per gemeente weergegeven. De frictie- en transitiekosten zijn tussen de gemeenten verdeeld naar het aantal inwoners (volgens het CBS per 1-1-2015).

	Aantal inwoners CBS 1-1-2015	Aantal leerlingen LBA 1-1-2016	Verdeling OJ september-circulaire 2015	Jaarrekening 2015	Herziene Begroting 2016	Begroting 2017			
				Regulier	Regulier	Regulier	OJ	Frictie- en transitie	Totaal
Alphen ad Rijn	107.396		24,61%	873.973	839.163	773.757	499.747	96.387	1.369.892
Hillegom	21.101	3.150	3,71%	260.511	227.457	220.597	75.338	18.938	314.873
Kaag & Braassem	25.844	4.064	3,10%	323.278	282.039	273.468	62.951	23.195	359.614
Katwijk	63.633	10.933	12,19%	809.237	705.735	688.118	247.538	57.110	992.766
Leiden	121.562	14.361	23,98%	1.438.320	1.257.024	1.210.436	486.954	109.101	1.806.491
Leiderdorp	26.853	4.136	5,03%	335.586	291.897	282.762	102.143	24.100	409.005
Lisse	22.539	3.415	3,34%	280.288	244.214	236.433	69.043	20.229	325.705
Nieuwkoop	27.114	3.538	4,63%	257.365	211.863	195.349	94.020	24.335	313.703
Noordwijk	25.604		3,67%	312.204	271.924	263.137	74.525	22.979	360.642
Noordwijkerhout	16.063	2.494	2,80%	194.509	168.425	163.064	56.859	14.416	234.339
Oegstgeest	22.997	3.934	3,83%	292.278	255.298	248.412	77.775	20.640	346.826
Teylingen	35.646	6.136	7,54%	455.233	396.351	385.655	153.112	31.992	570.759
Voorschoten	25.150	4.146		317.668	276.841	269.174	0	22.572	291.746
Zoeterwoude	8.114	1.202	1,57%	100.822	87.935	84.678	31.881	7.282	123.842
Totaal	549.616	61.509	100%	6.251.272	5.516.165	5.295.040	2.031.885	493.278	7.820.203

Tabel 5 Totale inwonerbijdrage per gemeente in de regio Holland Rijnland in de periode 2015-2017

De bijdragen voor de reguliere taken staan in de kolom "regulier". De afgesproken bezuiniging van 25% in 2017 heeft op deze kolom betrekking.

Daarnaast zijn de nieuwe kolommen "OJ" en "frictie- en transitiekosten" opgenomen:

- In de kolom "OJ" staan de bijdragen voor de Opdrachtgeverschap Jeugdhulp.
- De kolom "frictie- en transitiekosten" betreft de afspraak dat de salariskosten van de boventallige medewerkers (min eventuele opbrengsten uit detachering e.d.) door de gemeenten worden gefinancierd. Met de eveneens afgesproken vergoeding voor gemeenten die boventallige medewerkers een duurzaam dienstverband aanbieden is hierin nog geen rekening gehouden.

2.4 Bijdrage aan het Regionaal Investeringsfonds per gemeente

Het Regionaal Investeringsfonds (RIF) is een belangrijke motor voor cofinanciering van een vijftal regionale projecten: Rijnland Route, Hoogwaardig Openbaar Vervoer (HOV) netwerk Zuid-Holland Noord, Noordelijke Ontsluiting Greenport, Regionaal Groenprogramma en de Vitalisering Greenport Duin- en Bollenstreek / Greenport Ontwikkelingsmaatschappij (GOM). Het is een uniek fonds in Nederland waarbij de gemeenten zelf in totaal 180 miljoen euro bijeen brengen. In de periode 2008 tot en met 2024 wordt in totaal 142,5 miljoen euro door de samenwerkende gemeenten in dit fonds gestort. In 2013 is door de gemeenten besloten de tweede tranche aan het RIF toe te voegen. Deze tranche bestaat uit een aanvullende bijdrage van 37,5 miljoen euro voor het realiseren van de Rijnland Route en een verlenging van het RIF tot en met het jaar 2024.

Alleen de gemeenten die in 2008 deel uitmaakten van Holland Rijnland betalen mee aan het RIF. Voor de gemeente Kaag en Braassem geldt daarom dat zij alleen meebetalen voor het gebied van de voormalig gemeente Alkemade. De gemeenten Nieuwkoop en Alphen aan den Rijn zijn geen onderdeel van het RIF.

Gemeenten	Bijdrage t/m 2016	Bijdrage 2017	Bijdrage t/m 2017
Kaag & Braassem	3.319.785	368.865	3.688.650
Hillegom	3.871.143	430.127	4.301.270
Katwijk	24.506.333	1.764.337	26.270.670
Leiden	44.062.568	3.076.652	47.139.220
Leiderdorp	5.894.172	571.022	6.465.194
Lisse	3.686.103	409.567	4.095.670
Noordwijk	5.268.132	585.348	5.853.480
Noordwijkerhout	3.407.922	378.658	3.786.580
Oegstgeest	3.607.920	400.880	4.008.800
Teylingen	6.587.145	731.905	7.319.050
Voorschoten	5.151.780	572.420	5.724.200
Zoeterwoude	1.480.950	164.550	1.645.500
Subtotaal	110.843.953	9.454.331	120.298.284
rentecorrectie	411.021	45.669	456.690
Totaal	111.254.974	9.500.000	120.754.974

Tabel 6 Bijdrage Regionaal Investeringsfonds per gemeente tot en met 2017

- Na een berekeningsfout is de bijdrage van Zoeterwoude naar beneden bijgesteld waardoor het totaal niet meer uitkomt op € 142,5 mln. Er vindt een correctie plaats gedekt vanuit eerdere rentebaten;
- Katwijk en Leiden dragen, conform art 1, € 8.627.300 en € 16.372.700 extra bij voor de Rijnlandroute. De overige € 12.500.000 worden door alle deelnemende gemeenten bijeen gebracht door de bijdrage met twee jaar te verlengen. Leiderdorp draagt in 2015 een extra bijdrage af voor de Rijnlandroute.

3 Programmaplan

De gemeenten in Holland Rijnland willen vormen van samenwerking die gekenmerkt worden door optimale flexibiliteit, lage kosten, grotere betrokkenheid van de deelnemende gemeenten (nabijheid), georganiseerde ontmoeting en uitwisseling van kennis en ideeën en een slagvaardige en actiegerichte organisatie gericht op maatschappelijk relevante projecten. Vanuit deze wens heeft Holland Rijnland de volgende doelstelling:

Holland Rijnland draagt binnen de regio zorg voor een optimale verbinding, ontmoeting en samenwerking op ruimtelijk, economisch en sociaal gebied.

Voor de inzet van de organisatie Holland Rijnland voor de realisatie van de Inhoudelijke Agenda zijn vijf rollen te onderscheiden:

- **Platform voor ontmoeten en netwerken, kennis en ervaringen delen:** Het organiseren van regionale afstemming van thema's die de regio aangaan en het organiseren van allerlei gelegenheden voor de veertien gemeenten om ideeën te delen, kennis uit te wisselen, belangen in te brengen en thema's te agenderen.
- **Afstemming en coördinatie van beleidskaders en uitgangspunten:** Afstemmen en coördineren van gezamenlijke beleidskaders en -uitgangspunten, waarna uitvoering lokaal of subregionaal plaatsvindt ('regionaal voorkoken, lokaal afbakken'). Gemeenten zijn veelal zelf verantwoordelijk voor het opstellen van voorstellen. Holland Rijnland faciliteert en coördineert de besluitvorming op ambtelijk en bestuurlijk niveau.
- **Lobby en belangenbehartiging:** Optreden naar provincie, rijk en andere belangrijke gremia om de doelen van de regio te bereiken (via lobby en subsidiewerving). Holland Rijnland vormt hiervoor kansrijke allianties en fungeert tevens als aanspreekpunt in formele trajecten, zoals herziening van een provinciale structuurvisie.
- **Signalering nieuwe ontwikkelingen:** Het signaleren en benoemen van nieuwe ontwikkelingen, bijvoorbeeld op het gebied van wetgeving en maatschappelijke trends. Hieronder valt ook zicht hebben op het subsidielandschap en het signaleren van mogelijkheden voor cofinanciering.
- **Uitvoering programma's, taken en opdrachten:** Voor een aantal specifieke opgaven voert Holland Rijnland concrete taken uit: onder meer de Urgentiecommissie Woonruimteverdeling, Opdrachtgeverschap Jeugdhulp en het Regionaal Bureau Leerplicht.

In de 'nieuwe' organisatie Holland Rijnland zal de nadruk komen te liggen op de platformfunctie, signaalfunctie en belangenbehartiging. Het ontwikkelen van beleid wordt vooral opgepakt door gemeenten. Holland Rijnland kan wel initiëren in kansrijke nieuwe sectoren maar dit zal dan vooral vanuit de platformfunctie (gemeenten) verder afgestemd en ontwikkeld moeten worden.

In dit hoofdstuk staan vijf programma's beschreven:

- De Inhoudelijke Agenda inclusief het uitvoeringsonderdeel Leerplicht;
- Cofinanciering
- Bestuur en Middelen.
- Opdrachtgeverschap Jeugdhulp.
- Frictie en transitiekosten.

Per programma wordt weergegeven: de doelstellingen, wat de organisatie Holland Rijnland gaat doen om deze doelstellingen te bereiken en de kosten.

Leeswijzer begrotingstabellen

1. Inhuur: kosten inhuur derden die rechtstreeks ten laste van projecten in de programma's komen;
2. Programmakosten: kosten voor leveringen, goederen en diensten die rechtstreeks ten laste van projecten in de programma's komen;
3. Kosten werkorganisatie: kosten voor personeel, huur gebouw e.d. die via toerekening van uren verdeeld worden over de projecten in de programma's;
4. Bijdragen van derden: baten die rechtstreeks ten gunste van projecten in de programma's komen. Het gaat voornamelijk om subsidies van Rijk en provincie of bijvoorbeeld leges;
5. Gemeentelijke bijdragen: Reguliere inwonerbijdrage, bijdrage voor opdrachtgeverschap Jeugdzorg en Fricie en Transitie.

		Rekening 2015	Begroting 2016	Begroting 2017	Jaarschijf 2018	Jaarschijf 2019	Jaarschijf 2020
Programma Inhoudelijke Agenda	lasten	5.898.752	5.438.938	5.685.571	5.647.329	5.647.329	5.633.223
	baten	7.560.261	5.438.938	5.685.571	5.647.329	5.647.329	5.633.223
	saldo	1.661.508	0	0	0	0	0
Programma Bestuur en Middelen	lasten	2.791.948	1.703.166	1.116.846	1.108.199	1.108.199	1.122.305
	baten	1.427.588	1.703.166	1.116.846	1.108.199	1.108.199	1.122.305
	saldo	-1.364.360	0	0	0	0	0
Programma Opdrahtgeverschap Jeugd	lasten	1.469.582	1.397.604	2.031.885	2.020.773	2.020.773	2.020.773
	baten	1.657.444	1.397.604	2.031.885	2.020.773	2.020.773	2.020.773
	saldo	187.862	0	0	0	0	0
Programma Fricie en transitie	lasten	716.198	579.242	493.278	321.300	321.300	321.300
	baten	0	465.850	493.278	321.300	321.300	321.300
	saldo	-716.198	-113.392	0	0	0	0
Programma cofinanciering	lasten	0	268.500	268.500	268.500	268.500	268.500
	baten	0	268.500	268.500	268.500	268.500	268.500
	saldo	0	0	0	0	0	0
Saldo van baten en lasten		-231.187	-113.392	0	0	0	0
Mutaties reserves	stortingen	0	0	0	0	0	0
	onttrekkingen	609.000	113.392	0	0	0	0
Saldo mutaties reserves		609.000	113.392	0	0	0	0
Resultaat		377.813	0	0	0	0	0

Tabel 7 de programmabegroting

Grote verschillen tussen de begrotingen 2016 en 2017 worden toegelicht bij de diverse onderdelen.

3.1 Programma Inhoudelijke Agenda

Vier ambities geven in de komende jaren binnen verschillende domeinen richting aan de regionale samenwerking in Holland Rijnland. Deze ambities zijn beschreven in de Inhoudelijke Agenda, een nieuwe strategische agenda voor de veertien gemeenten van Holland Rijnland (zie Inhoudelijke Agenda 2016-2020 Holland Rijnland, vastgesteld door het Algemeen Bestuur op 16 december 2015).

De Strategische Eenheid van het samenwerkingsorgaan Holland Rijnland zal de ambities en daarbij behorende taken uitvoeren in samenwerking met de deelnemende gemeenten, maatschappelijke partners en ondernemers. In dit hoofdstuk staat kort beschreven welke ambities Holland Rijnland heeft, welke speerpunten daarbij horen om deze ambities te concretiseren en wat Holland Rijnland hiervoor gaat doen in 2017.

De vier domeinen binnen de Inhoudelijke Agenda zijn: Maatschappij, Economie, Leefomgeving en Netwerkorganisatie. De begroting van de totale Inhoudelijke Agenda is in onderstaande tabel weergegeven.

	<i>Rekening 2015</i>	<i>Begroting 2016</i>	Begroting 2017	<i>Jaarschijf 2018</i>	<i>Jaarschijf 2019</i>	<i>Jaarschijf 2020</i>
Inhuur	0	0	0	0	0	0
Programmakosten	2.180.033	1.782.750	1.796.015	1.796.015	1.796.015	1.796.015
Kosten werkorganisatie	3.718.719	3.656.188	3.889.556	3.851.314	3.851.314	3.837.208
Lasten	5.898.752	5.438.938	5.685.571	5.647.329	5.647.329	5.633.223
Bijdragen van derden	2.488.197	1.669.627	1.775.877	1.775.877	1.775.877	1.775.877
Bijdrage Gemeenten	5.072.064	3.769.311	3.909.694	3.871.452	3.871.452	3.857.346
Baten	7.560.261	5.438.938	5.685.571	5.647.329	5.647.329	5.633.223
Saldo baten en lasten	1.661.508	0	0	0	0	0
Stortingen in reserves	0	0	0	0	0	0
Onttrekkingen uit reserves	100.000	0	0	0	0	0
Saldo reserveringen	100.000	0	0	0	0	0
Resultaat	1.761.508	0	0	0	0	0

Tabel 8 begroting programma Inhoudelijke Agenda

MAATSCHAPPIJ

Wat willen we bereiken?

De ambitie van de regio Holland Rijnland is het hebben van een optimaal niveau van sociale voorzieningen, lokaal en regionaal, waarbij de eigen kracht van de burger centraal staat.

Wij willen op het brede terrein van samenlevingsvraagstukken bereiken dat de kwaliteit, omvang en samenhang van voorzieningen van een goed niveau zijn. De strategische visie van onze gemeenten gaat uit van een integrale, vraaggerichte dienstverlening waarbij de regie (meer) bij de burger komt te liggen en de eigen kracht wordt ondersteund.

Wat gaan wij daar voor doen?

Concreet richten wij ons op twee speerpunten: ondersteuning van jongeren tot 27 jaar en opvang en huisvesting van bijzondere doelgroepen. Daarnaast geven wij uitvoering aan de Leerplicht. In de volgende paragrafen gaan wij dieper op deze onderwerpen in.

Wat mag dit kosten?

	Rekening 2015	Begroting 2016	Begroting 2017	Jaarschijf 2018	Jaarschijf 2019	Jaarschijf 2020
Inhuur	0	0	0	0	0	0
Programmakosten	420.432	176.473	165.090	165.090	165.090	165.090
Kosten werkorganisatie	2.525.257	2.368.591	2.572.203	2.545.915	2.545.915	2.545.915
Lasten	2.945.690	2.545.064	2.737.293	2.711.005	2.711.005	2.711.005
Bijdragen van derden	1.371.468	802.000	822.000	822.000	822.000	822.000
Bijdrage Gemeenten	2.220.012	1.743.064	1.915.293	1.889.005	1.889.005	1.889.005
Baten	3.591.480	2.545.064	2.737.293	2.711.005	2.711.005	2.711.005
Saldo baten en lasten	645.790	0	0	0	0	0
Stortingen in reserves	0	0	0	0	0	0
Onttrekkingen uit reserves	0	0	0	0	0	0
Saldo reserveringen	0	0	0	0	0	0
Resultaat	645.790	0	0	0	0	0

Tabel 9 Begroting programmaonderdeel Maatschappij totaal

[1] Ondersteuning van jongeren tot 27 jaar

Speerpunt

De regio Holland Rijnland organiseert de jeugdhulp efficiënt en effectief.

Wat willen we bereiken?

Het doel van dit speerpunt is dat alle jongeren tot 27 jaar in de regio gezond en veilig opgroeien. Zij ontwikkelen hun talenten en kunnen zo, nu en later, naar vermogen deelnemen en bijdragen aan de

maatschappij en de arbeidsmarkt. Jongeren die dat nodig hebben krijgen de best passende hulp aangeboden. De gemeenten in de regio¹ hebben de gezamenlijk ambitie om:

- De jeugdhulp effectiever en efficiënter inzetten: slim, doeltreffend en als dat kan dicht bij het gezin.
- Een zo optimaal mogelijk toekomstperspectief op het gebied van onderwijs en werk aanbieden.

Wat gaan we daarvoor doen?

Binnen het maatschappelijk domein is een traditie opgebouwd dat gemeenten samen initiatieven nemen en uitwerken. Holland Rijnland levert daarbij afwisselend lichte (platformfunctie) en zwaardere ondersteuning (bijdrage aan de ontwikkeling van regionaal jeugdbeleid en ambtelijke en bestuurlijke afstemming en coördinatie). De inzet op het thema Jeugd vanuit de organisatie Holland Rijnland is ten eerste die van platformfunctie ten behoeve van intensieve regionale afstemming en coördinatie op ambtelijk en bestuurlijk niveau. Holland Rijnland levert hiertoe ook de secretaris voor het organiseren van bijeenkomsten, goede verslaglegging, informatievoorziening en kennisuitwisseling. Daarnaast is de organisatie Holland Rijnland verantwoordelijk voor het procesmanagement van de Werkagenda Jeugd. Deze werkagenda heeft als doel een versnelling van de transformatie van de jeugdhulp in gang te zetten. In 2016 is gestart met deze werkwijze, in 2017 wordt hier een vervolg aan gegeven. Basis voor de werkagenda zijn het regionale beleidsplan Hart voor de Jeugd en de Uitgangspunten toekomst Jeugdhulp Holland Rijnland.

Bij de uitvoering van haar taken werkt de Strategische Eenheid nauw samen met de bij Holland Rijnland ondergebrachte uitvoeringsorganen. Voor de taken op het gebied van leerplicht en RMC is dat het Regionaal Bureau Leerplicht Holland Rijnland (zie uitvoeringsonderdeel binnen dit domein). Voor de inkoop en transformatie van de jeugdhulp is dit de Tijdelijke Werkorganisatie Opdrachtgeverschap Jeugdhulp. De gemeenten in Holland Rijnland kopen de jeugdhulp gezamenlijk in waarbij ruimte is voor lokaal maatwerk. Alphen aan den Rijn en Kaag en Braassem maken gebruik van deze ruimte en kopen alleen die onderdelen van de jeugdhulp gezamenlijk in waar een rechterlijke maatregel aan ten grondslag ligt. In 2016 wordt de Werkorganisatie Opdrachtgeverschap Jeugdhulp ingebed in de organisatie Holland Rijnland voor de periode vanaf 2017.

Holland Rijnland neemt samen met de ROC's, sociale diensten en jeugdhulp deel aan het Erasmus+ project 'Shared Responsibility', een strategisch partnerschap van zes regio's in Europa. Doel is om jongeren die zich buiten het reguliere onderwijssysteem bevinden (18-27 jaar zonder startkwalificatie en jonge vluchtelingen met een verblijfstatus zonder erkende diploma's) een betere uitgangspositie op de arbeidsmarkt te bieden. Hiertoe ontwikkelen we vanaf 2016 tot juli 2018 samen met andere Europese regio's methodieken om non-formeel geleerde competenties herkenbaar, waardeerbaar en overdraagbaar te maken. Met de economische agenda's van de clusters – zoals Economie071 – leggen we de verbinding met werkgevers. Dit doen we via de economische programma's clusters en de integrale werkgeversbenadering van gemeenten, UWV en sociale werkvoorziening in het Werkbedrijf.

¹ Vanwege de integrale benadering van het sociale domein en de samenwerking met de gemeenten Wassenaar en Leidschendam-Voorburg is Voorschoten voor de inkoop van de Jeugdhulp aangesloten bij Haaglanden. Het Regionaal Bureau Leerplicht Holland Rijnland voert de leerplicht- en RMC-taken uit voor twaalf gemeenten in de regio. Alphen aan den Rijn en Nieuwkoop, voeren de leerplichtwet zelf uit en zijn ingedeeld in een andere RMC-regio.

Sinds 1 januari 2015 zijn de nieuwe Wmo, de Participatie- en Jeugdwet ingegaan. De schoolverlaters van het Praktijkonderwijs Voortgezet Speciaal Onderwijs (PrO/ VSO) hebben met al deze veranderingen te maken. De decentralisaties houden in dat gemeenten meer beleidsvrijheid hebben op bovengenoemde terreinen. De PrO/ VSO scholen hebben bij uitstek een regionale functie. De leerlingen komen uit veel gemeenten binnen Holland Rijnland. Scholen hebben hierdoor te maken met beleid vanuit verschillende gemeenten. Het bevorderen van arbeidsparticipatie is belangrijk onderdeel van het nieuwe beleid. Doel is schoolverlaters met arbeidspotentie in te laten stromen bij reguliere werkgevers. Voor 2017 staat het ontwikkelen van een doorlopende lijn van school naar werk centraal. De scholen gaan meer inzetten op ontwikkelen van werknemersvaardigheden, waardoor kans op duurzame arbeidsparticipatie vergroot wordt. Het project PrO/ VSO heeft een integrale aanpak binnen Holland Rijnland als doel waarbij de jongere een uitstroomperspectief wordt geboden en geen jongere duurzaam thuis komt te zitten. Holland Rijnland biedt facilitaire ondersteuning aan het project.

De verbinding tussen jeugdhulp, onderwijs, zorg, schuldhulpverlening, wonen en arbeidsparticipatie is essentieel om jongeren een goede start te bieden in de maatschappij. Hiervoor ligt een belangrijke taak bij de (clusters van) gemeenten, de centrumgemeente en de samenwerkingsverbanden voor voortgezet (speciaal) onderwijs. Samen dragen wij zorg voor een goede en integrale aanpak.

Wat mag dit kosten?

	Rekening 2015	Begroting 2016	Begroting 2017	Jaarschijf 2018	Jaarschijf 2019	Jaarschijf 2020
Inhuur	0	0	0	0	0	0
Programmakosten	-28.634	5.100	35.100	35.100	35.100	35.100
Kosten werkorganisatie	120.748	152.906	214.338	212.538	212.538	212.538
Lasten	92.114	158.006	249.438	247.638	247.638	247.638
Bijdragen van derden	0	0	0	0	0	0
Bijdrage Gemeenten	190.032	158.006	249.438	247.638	247.638	247.638
Baten	190.032	158.006	249.438	247.638	247.638	247.638
Saldo baten en lasten	97.918	0	0	0	0	0
Stortingen in reserves	0	0	0	0	0	0
Onttrekkingen uit reserves	0	0	0	0	0	0
Saldo reserveringen	0	0	0	0	0	0
Resultaat	97.918	0	0	0	0	0

Tabel 10 Begroting speerpunt 'ondersteuning van jongeren tot 27 jaar'

[2] Opvang en huisvesting bijzondere doelgroepen

Speerpunt

De regio zorgt voor opvang en huisvesting van bijzondere doelgroepen.

Wat willen we bereiken?

De regio heeft aandacht voor diegenen die extra ondersteuning nodig hebben bij het vinden van een woning of het wonen zelf. Het gaat hierbij om:

- Het eenvoudig, transparant en effectief toewijzen van woningen in de schaarse sociale huurvoorraad aan huishoudens met een laag inkomen.
- Het (doen) realiseren van de huisvestingsopgave van statushouders, arbeidsmigranten en contingentbewoners (mensen uit de maatschappelijke opvang, (ex-)cliënten van zorginstellingen, doorstroomhuizen ex-gedetineerden, etc.) door samenwerking met andere betrokken partijen zoals woningcorporaties, zorginstellingen, werkgevers en belangengroepen.
- Het organiseren van maatschappelijke opvang en beschermd wonen.
- Beleidsontwikkeling voor veranderingen in de woonvraag (bijvoorbeeld: door vergrijzing en de extramuralisering in de zorg is voldoende aanbod van woningen nodig waar zorg aan huis kan worden geleverd om langer zelfstandig thuis te kunnen wonen).

De snel groeiende druk op de woningmarkt en de afnemende budgetten voor begeleiding en (bouw)investering vragen niet alleen om een nadere analyse van vraag en aanbod, maar ook samenwerkingsmogelijkheden. De vorming van Woningmarktregio Holland Rijnland in het kader van de Woningwet 2015 biedt hiertoe kansen.

Wat gaan we daarvoor doen?

Het Dagelijks Bestuur heeft voor de regiogemeenten een onafhankelijk urgentiecommissie benoemd die toetst of woningzoekenden met voorrang in aanmerking komen voor een woonruimte. Holland Rijnland ondersteunt de urgentiecommissie met de beoordeling van urgentieverzoeken, de afgifte van urgenties en het verweer bij bezwaar- en beroepsprocedures bij de rechtbank en Raad van State.

Holland Rijnland zorgt met haar maatschappelijke partners dat deze inwoners een passende woonruimte vinden. In 2017 ligt de focus voornamelijk op de huisvesting van vergunninghouders en arbeidsmigranten. De organisatie faciliteert vanuit haar platformfunctie de coördinatie en afstemming met gemeenten, provincie Zuid-Holland en de Veiligheidsregio. Holland Rijnland levert secretariële ondersteuning aan het ambassadeursteam Huisvesting Arbeidsmigranten.

Holland Rijnland verkent kansrijke projecten en zorgt voor kennisdeling over zowel realisatie van (tijdelijke) huisvesting als beleidsontwikkeling m.b.t. opvang en huisvesting van bijzondere doelgroepen. Gemeenten kunnen dit als input voor de (actualisatie van) de gemeentelijke woonvisie benutten.

De financiering van maatschappelijke opvang en beschermd wonen via de centrumgemeente stopt mogelijk per 2018. Het jaar 2017 wordt benut om de nieuwe financieringswijze vorm te geven. Vanuit het aozw is een werkgroep gestart om de beleidsmatige en financiële gevolgen voor de gemeenten van de decentralisatie beschermd wonen in kaart te brengen. In 2017 worden voorstellen aan de gemeenten gedaan. Gezamenlijke inkoop van begeleiding is hierbij een keuzemogelijkheid.

Wat mag dit kosten?

	<i>Rekening 2015</i>	<i>Begroting 2016</i>	Begroting 2017	<i>Jaarschijf 2018</i>	<i>Jaarschijf 2019</i>	<i>Jaarschijf 2020</i>
Inhuur	0	0	0	0	0	0
Programmakosten	0	30.000	30.000	30.000	30.000	30.000
Kosten werkorganisatie	1.396	65.265	85.356	84.639	84.639	84.639
Lasten	1.396	95.265	115.356	114.639	114.639	114.639
Bijdragen van derden	0	0	0	0	0	0
Bijdrage Gemeenten	61.284	95.265	115.356	114.639	114.639	114.639
Baten	61.284	95.265	115.356	114.639	114.639	114.639
Saldo baten en lasten	59.888	0	0	0	0	0
Stortingen in reserves	0	0	0	0	0	0
Onttrekkingen uit reserves	0	0	0	0	0	0
Saldo reserveringen	0	0	0	0	0	0
Resultaat	59.888	0	0	0	0	0

Tabel 11 Begroting speerpunt 'opvang en huisvesting bijzondere doelgroepen'

UITVOERINGSONDERDEEL: REGIONAAL BUREAU LEERPlicht

Het Regionaal Bureau Leerplicht Holland Rijnland (verder te noemen RBL) is een uitvoerend onderdeel van de gemeenschappelijke regeling Holland Rijnland en beslaat in feite ongeveer de helft van de organisatie van Holland Rijnland. Het RBL voert de volgende taken uit voor de twaalf gemeenten in de Leidse regio en de Duin- en Bollenstreek:

- De leerplichtfunctie (5 t/m 15 jarigen).
- De uitvoering van de kwalificatieplicht (16- en 17 jarigen).
- De RMC-functie (Regionale Meld- en Coördinatiefunctie) ten behoeve van voortijdig schoolverlaters (18-23 jarigen).
- De leerling administratie.

Wat willen we bereiken?

De missie van het RBL is het waarborgen van het recht op onderwijs van 5-23 jarigen. Door onderwijs kunnen jeugdigen zich ontplooiën en ontwikkelen. Met het behalen van een startkwalificatie voldoen zij aan het minimale niveau dat nodig is om een goede kans te maken op de arbeidsmarkt en om in de samenleving te participeren. Een startkwalificatie is een havodiploma, een vwo-diploma of een mbo-diploma op niveau 2 of hoger.

Bij het nastreven van de missie probeert het RBL om voor iedereen die in staat is onderwijs te volgen een passende onderwijsplek te vinden en daarmee ook het aantal thuiszitters zo ver mogelijk terug te brengen. Er zijn ook jeugdigen die op basis van lichamelijke en/of psychische gronden een vrijstelling krijgen om niet of gedeeltelijk naar school te gaan. Dit aantal wil het RBL nog verder omlaag brengen in 2017. Daarnaast wil het RBL voorkomen dat leerlingen uitvallen en zonder startkwalificatie van school gaan.

Het in beeld hebben van leerlingen is voor het RBL van groot belang. Daarvoor is niet alleen het voeren van een goede leerlingenadministratie belangrijk. Ook de verzuimadministratie en het verzuimbeleid van scholen zijn hiervoor erg belangrijk. In 2017 blijft het RBL zich inzetten om bij scholen en onderwijsinstellingen aandacht te vragen voor een gedegen verzuimregistratie, tijdig melden van verzuim en vooral aandacht voor het belang van een goed intern verzuimbeleid waarin leerlingen gemist worden als ze er niet zijn.

Ondanks dat jongeren van 18 jaar en ouder zijn niet meer leerplichtig zijn, zet het RBL zich vanuit de RMC-functie in om voortijdig schoolverlaten van 18+ leerlingen tegen te gaan in de RMC-regio Zuid-Holland Noord en om voortijdig schoolverlaters weer terug naar school te begeleiden (of als school niet haalbaar is naar werk). Om het aantal voortijdig schoolverlaters terug te dringen stelt het Ministerie van OCW ieder jaar maximale uitvalpercentages op voor nieuwe voortijdig schoolverlaters per RMC-regio. Het doel is om alle voortijdig schoolverlaters tot 23 jaar met een WWB-uitkering, die de intellectuele capaciteiten hebben en waarbij geen belemmeringen gelden die niet binnen half jaar kunnen worden opgelost, onderwijs als voorliggende voorziening benutten.

Wat gaan we daar voor doen?

De medewerkers van het Regionaal Bureau Leerplicht Holland Rijnland nemen meldingen van schoolverzuim in behandeling en leveren een bijdrage aan het voorkomen en bestrijden van schoolverzuim en voortijdig schoolverlaten.

Het RBL controleert of jongeren tot 23 jaar onderwijs volgen tot zij een startkwalificatie hebben behaald. Wanneer jongeren niet op school ingeschreven staan worden zij door de leerplichtambtenaar of de mbo casemanager (afhankelijk van leeftijd) van het RBL benaderd en wordt naar een oplossing gezocht. In het kader van passend onderwijs is het RBL namens gemeenten gesprekspartner op casuïstiekniveau voor de samenwerkingsverbanden passend onderwijs. Ook het in kaart brengen van de thuiszittersproblematiek voor gemeenten is een taak die het RBL uitvoert.

Jongeren die meer verzuimen dan de wettelijke norm of luxe verzuim of signaalverzuim vertonen, worden benaderd door het RBL. De inzet van het RBL is niet vrijblijvend; waar nodig zet het RBL (dwang)maatregelen in. Wanneer er meer speelt dan 'normaal' verzuim, heeft het RBL een signaalfunctie richting Jeugd- en Gezinsteams.

Wanneer jongeren dreigen uit te vallen vóór het behalen van een startkwalificatie, of al uitgeschreven zijn uit het onderwijs, biedt het RBL trajectbegeleiding aan jongeren om hen weer op weg te helpen richting school en/of werk. Alle nieuwe voortijdig schoolverlaters worden direct na uitschrijving benaderd door het RBL voor trajectbegeleiding en alle oude voortijdig schoolverlaters zonder werk of inkomen worden ieder jaar proactief benaderd voor trajectbegeleiding.

- In het RBL beleidsplan leerplicht en RMC 2015-2018 zijn de volgende doelstellingen opgenomen:
- Iedereen die in staat is onderwijs te volgen vindt een passende onderwijsplek in de regio. Het RBL streeft er naar om het aantal thuiszitters zo ver mogelijk terug te brengen;
- Het aantal vrijstellingen op basis van artikel 5 onder a (op basis van psychische en/of lichamelijke gronden) de komende periode halveren van 123 in schooljaar 2013-2014 naar 65 in 2017-2018;
- Kwaliteit van verzuimmeldingen in het mbo moet even hoog zijn als in het voortgezet onderwijs: bij 75% i.p.v. 25% van de meldingen wordt daadwerkelijk ongeoorloofd verzuim geconstateerd;
- Het opvolgen van het verzuim18+ door RMC moet jongeren aantoonbaar in het onderwijs houden;
- Het aantal nieuwe voortijdig schoolverlaters in regio Zuid-Holland Noord bedraagt maximaal het percentage zoals het ministerie van OCW die per doelgroep stelt;
- Alle nieuwe voortijdig schoolverlaters worden direct na uitschrijving benaderd door het RMC voor trajectbegeleiding;
- Alle oude voortijdig schoolverlaters zonder werk of inkomen worden ieder jaar proactief benaderd door het RMC voor trajectbegeleiding;
- 59% van de preventief ingezette RMC-trajecten werden in schooljaar 2013-2014 met een positief uitstroomresultaat (onderwijs of werk) afgesloten. Dit moet omhoog naar 70%;
- 40% van de curatief ingezette RMC-trajecten werden in schooljaar 2013-2014 met een positief uitstroomresultaat (onderwijs of werk) afgesloten. Dit moet omhoog naar 60%;
- Alle voortijdig schoolverlaters tot 23 jaar met een WWB-uitkering die de intellectuele capaciteiten hebben en waarbij geen belemmeringen gelden die - al dan niet met ondersteuning - binnen een half jaar kunnen worden opgelost, benutten onderwijs als voorliggende voorziening. De jaarlijkse evaluatie van het Kansloket wordt hierbij benut om de resultaten te monitoren.

Het RBL werkt nauw samen met verschillende partners in de regio zoals regiogemeenten, (samenwerkingsverbanden van) scholen, onderwijs- en hulpverleningsinstanties en het Ministerie van Veiligheid en Justitie.

Het werk van het RBL valt onder het speerpunt 'Ondersteuning van jongeren tot 27 jaar' van de Inhoudelijke Agenda. Voor beleidsontwikkeling (zie lopende zaken) werkt het RBL nauw samen met de Strategische Eenheid en het Bureau Opdrachtgeverschap Jeugdhulp.

Wat mag dit kosten?

	<i>Rekening 2015</i>	<i>Begroting 2016</i>	Begroting 2017	<i>Jaarschijf 2018</i>	<i>Jaarschijf 2019</i>	<i>Jaarschijf 2020</i>
Inhuur	0	0	0	0	0	0
Programmakosten	31.484	66.383	25.000	25.000	25.000	25.000
Kosten werkorganisatie	2.035.365	1.942.506	2.116.611	2.094.153	2.094.153	2.094.153
Lasten	2.066.849	2.008.889	2.141.611	2.119.153	2.119.153	2.119.153
Bijdragen van derden	1.028.228	780.000	800.000	800.000	800.000	800.000
Bijdrage Gemeenten	1.464.960	1.228.889	1.341.611	1.319.153	1.319.153	1.319.153
Baten	2.493.188	2.008.889	2.141.611	2.119.153	2.119.153	2.119.153
Saldo baten en lasten	426.339	0	0	0	0	0
Stortingen in reserves	0	0	0	0	0	0
Onttrekkingen uit reserves	0	0	0	0	0	0
Saldo reserveringen	0	0	0	0	0	0
Resultaat	426.339	0	0	0	0	0

Tabel 12 Begroting Regionaal Bureau Leerplicht Holland Rijnland

De toename van de kosten werkorganisatie worden veroorzaakt door het ook voor dit onderdeel van de organisatie 100% toerekenen van de algemene kosten. In 2016 was dit nog 60%

LOPENDE ZAKEN MAATSCHAPPIJ

Monitorfunctie onderwijs-zorgarrangementen

De gemeenten trekken in sub-regionaal verband op in het overleg met de samenwerkingsverbanden over (passend) onderwijs en onderwijs-zorgarrangementen. Het RBL monitort als uitvoerder van de leerplichtfunctie voor de gemeenten het aantal thuiszitters en zorgleerlingen. Het RBL adviseert gemeenten casuïstiek niveau over de wenselijkheid en haalbaarheid van onderwijs-zorgarrangementen. Op geïntegreerd niveau levert het RBL hiertoe input aan de Werkorganisatie inkoop jeugdhulp.

De strategische eenheid levert beleidscapaciteit aan het RBL voor beleidsontwikkeling voor de leerplicht- en RMC-functie. Vanuit de RMC-functie wordt de regionale aanpak Voortijdig Schoolverlaten aangestuurd. In 2017 geven we gehoor aan de oproep van het Rijk om op regionale schaal beleid en uitvoering te organiseren voor jongeren in een kwetsbare positie. We zorgen dat het VSV-beleid en toeleiding naar de arbeidsmarkt verbonden blijven. Daarnaast zorgt Holland Rijnland ervoor dat de ambtelijke en bestuurlijke overlegorganen hieraan worden aangepast.

Het gaat dan om de toegang tot het mbo en/of de arbeidsmarkt. De gemeente Leiden vervult hierin als centrumgemeente voor de arbeidsmarktregio en RMC-contactgemeente een coördinerende rol. Holland Rijnland verzorgt vanuit haar platformrol de verbinding met de regiogemeenten en is vanuit haar uitvoeringsverantwoordelijkheid voor de RMC-functie via het Regionaal Bureau Leerplicht betrokken.

Inclusieve arbeidsmarkt

Hoofddoelstelling van de Participatiewet is te komen tot een inclusieve arbeidsmarkt, waarbij maximaal gebruik gemaakt wordt van de arbeidscapaciteit van mensen. Uit de Participatiewet vloeit voort dat elke arbeidsmarkt regio een werkbedrijf wordt opgericht. Het werkbedrijf vervult de rol van schakel tussen werkgevers en personen met een arbeidsbeperking. Het werkbedrijf Holland Rijnland is een netwerk van gemeenten, UWV en werkgevers en werknemers. Het netwerk wordt voorgezeten door centrum gemeente Leiden. Op basis van de prognose van de Stichting van de Arbeid heeft het werkbedrijf voor 2017 als doel om 360 banen te realiseren. Om dit doel te behalen wordt voor 2017 een nieuw marktbeperkingsplan opgesteld waarin de strategie per branche wordt uitgewerkt.

Realisatie van de banenafpraak is onderdeel van het komen tot een eenduidige werkgeversbenadering, waarvoor in de arbeidsmarktregio Holland Rijnland één portfolio aan instrumenten wordt aangeboden. Dit uit zich bijvoorbeeld in één loonkostensubsidie die door alle Holland Rijnland gemeenten kan worden aangeboden aan werkgevers. Holland Rijnland levert hier beleidsmatige ondersteuning. Daarnaast ondersteunt Holland Rijnland vanuit haar platformfunctie de ambtelijke-en bestuurlijke organen binnen de werkgeversdienstverlening. Holland Rijnland vult het secretariaat in van zowel het Bestuurlijk Overleg Werk als het Managementteam Werkgeversdienstverlening.

De werkzaamheden van het werkbedrijf hebben nauwe relatie met arbeidsparticipatie van Pro/VSO jongeren en transformatie van de SW-sector. De inzet is vanuit het Rijk is dat ook het RMC hier een

rol in gaat vervullen. Besluitvorming hierover vindt medio 2016 plaats. Holland Rijnland verzorgt via het Ambtelijk Overleg participatie en de secretariaten de verbinding tussen deze ontwikkelingen.

Holland Rijnland neemt deel aan het Regionaal Platform Arbeidsmarkt (RPA). Het platform is tripartite georganiseerd. Hierin nemen deel: overheid, ondernemers en onderwijs. Het doel van het platform is het realiseren van een betere aansluiting tussen vraag en aanbod op de arbeidsmarkt. Met de komst van het werkbedrijf Holland Rijnland is de meerwaarde van dit platform ter discussie komen te staan. In 2016 wordt onderzocht hoe de taken van het platform anders kunnen worden belegd in de regio. In begroting 2017 is de bijdrage voor het RPA (€52.990) bestemd voor onderwijs-arbeidsmarkt activiteiten.

Volwasseneneducatie

De gemeente Leiden is als contactgemeente van de arbeidsmarktregio (exclusief Voorschoten) verantwoordelijk voor het regionaal beleid ten aanzien van educatie en de inkoop van taal- en rekenaartrajecten. De organisatie Holland Rijnland faciliteert de regionale samenwerking vanuit haar platformfunctie en levert een programmamedewerker ten behoeve van beleidsvoorbereiding en uitvoering. Het samenwerkingsverband leidt de ambtelijke werkgroep Educatie om voor de regio een meerjarig regionaal educatieprogramma te ontwikkelen. In 2017 worden bij verschillende taalaanbieders taal- en rekenaartrajecten ingekocht voor doelgroepen die de gemeenten in de regio prioriteit geven. In 2017 wordt er door het rijk een evaluatie uitgevoerd om te bepalen of regionale inkoop van taal- en rekenaartrajecten voort te zetten.

De organisatie levert de regiomanager voor de voortzetting van het Regionaal Bondgenootschap Geletterdheid en ondersteunt de uitvoering van afspraken in het Regionaal Taalakkoord van 41 regionale partijen om laaggeletterdheid te verminderen. In 2017 worden in dit kader door alle bondgenoten diverse concrete activiteiten uitgevoerd voor laaggeletterden binnen en buiten hun organisaties. Dit zijn activiteiten als het organiseren van cursussen gericht op het herkennen en doorverwijzen van laaggeletterden, het verwijzingen van taalbehoefigen naar taalscholen en het scholen van taalcoaches

Zorg en ondersteuning

Voor de Wmo biedt de organisatie Holland Rijnland een platform voor ambtelijk overleg en de daaruit voortkomende werkgroepen gericht op de verbetering van de effectiviteit, o.a. voor de thema's wijkgericht werken en extramuralisering. Het samenwerkingsorgaan biedt een platform voor het maken van regionale afspraken op het gebied van extramuralisering in de zorg. Vanuit haar rol als belangenbehartiger ondersteunt Holland Rijnland de lobby en het overleg met regionaal werkende partijen.

Voor de taken voor de Openbare Geestelijke Gezondheidszorg (OGGZ) biedt Holland Rijnland een platform voor de afstemming tussen gemeenten, cliëntenorganisaties en aanbieders. In 2017 worden de regionale afspraken over Maatschappelijke Opvang en Bescherming geïmplementeerd in de regio. Daarnaast worden de afspraken over preventie in de GGZ lokaal en subregionaal uitgevoerd.

Cultuur

Het doel van onze gemeenten binnen dit thema is het verhogen van de cultuurparticipatie in het algemeen en het verhogen van de kwaliteit van cultuureducatie in het primair onderwijs in het

bijzonder. Daarvoor biedt de organisatie Holland Rijnland het platform zodat de regionale activiteiten inzake de programma's Cultuurnetwerkers en Cultuureducatie met Kwaliteit op elkaar afgestemd worden.

In 2017 start een nieuwe periode van de rijksregeling Cultuureducatie met Kwaliteit (CmK 2017 - 2020). De instellingen Cultuureducatiegroep en Parkvilla zullen voor de uitvoering van deze regeling een activiteitenprogramma opstellen en subsidie aanvragen bij het landelijke fonds. De gemeenten in Holland Rijnland worden door deze instellingen gevraagd om de subsidie te cofinancieren (matchen). Holland Rijnland biedt een platform voor overleg en afstemming.

Het is nog onduidelijk of de Provincie Zuid-Holland de subsidie voor de inhuur van cultuurnetwerkers vanaf 2017 voortzet. Holland Rijnland heeft vanouds de rol om het werk van de cultuurnetwerkers in de regio te begeleiden.

Doelgroepenvervoer

Onderdeel van het maatschappelijke domein is het regionaal organiseren van het Wmo-doelgroepen vervoer en het bieden van een platform voor de sub-regionale uitwerking van het totale doelgroepenvervoer. Zie voor nadere toelichting op dit onderwerp het onderdeel 'Lopende zaken Leefomgeving' van de begroting.

Wat mag dit kosten?

	Rekening 2015	Begroting 2016	Begroting 2017	Jaarschijf 2018	Jaarschijf 2019	Jaarschijf 2020
Inhuur	0	0	0	0	0	0
Programmakosten	417.583	74.990	74.990	74.990	74.990	74.990
Kosten werkorganisatie	367.748	207.915	155.898	154.584	154.584	154.584
Lasten	785.331	282.905	230.888	229.574	229.574	229.574
Bijdragen van derden	343.240	22.000	22.000	22.000	22.000	22.000
Bijdrage Gemeenten	503.736	260.905	208.888	207.574	207.574	207.574
Baten	846.976	282.905	230.888	229.574	229.574	229.574
Saldo baten en lasten	61.645	0	0	0	0	0
Stortingen in reserves	0	0	0	0	0	0
Onttrekkingen uit reserves	0	0	0	0	0	0
Saldo reserveringen	0	0	0	0	0	0
Resultaat	61.645	0	0	0	0	0

Tabel 13 Begroting lopende zaken maatschappij

ECONOMIE

Wat willen wij bereiken?

De ambitie van de regio Holland Rijnland is koploper te zijn in het toepassen van economische en technologische innovaties.

Wat gaan wij daar voor doen?

De economische opgaven waar onze gemeenten voor staan, pakken we in eerste instantie op in een kleiner regionaal verband. Een paar heel belangrijke regionale opgaven doen we echter samen op de schaal van Holland Rijnland. Het gaat om het versterken van de economische topsectoren Bio- en Lifescience, Greenports (Tuinbouw), Space (HighTech) en Biobased Economy. Deze sectoren zijn voor al onze gemeenten belangrijk, hetzij direct door aanwezigheid binnen de gemeente, hetzij indirect doordat deze sectoren vragen om nabije aantrekkelijke expatmilieus, hooggekwalificeerde medewerkers, kennisinstellingen en toeleveranciers. Versterking van de topsectoren levert meer werkgelegenheid voor de hele regio. De opgave voor de ontwikkeling van het Bioscience cluster wordt door Leiden opgepakt. De andere topsectoren vragen om regionale afstemming. Ook het vraagstuk van energietransitie naar duurzame en decentrale bronnen van elektriciteit en warmte vraagt om een regionale aanpak. Voor onze regio zien we ook grote kansen voor betere beheersing van mobiliteit door de toepassing van technologie en een data gedreven aanpak.

De Economische Programmaraad Zuidvleugel (EPZ), Metropoolregio Rotterdam Den Haag (MRDH), en de provincie Zuid-Holland hebben een Regionale Investeringsstrategie voor de Zuidelijke Randstad opgesteld waarin een aantal regionale economische opgaven uit de verschillende speerpunten zijn opgenomen die in 2017 verder worden uitgewerkt of gerealiseerd worden. Drechtsteden en de gemeente Leiden/Holland Rijnland participeren hierin. De nadruk daarbij ligt op groenprojecten en de Campus Leiden, de treinverbinding Leiden-Utrecht, greenports en space.

Wat mag dit kosten?

	Rekening 2015	Begroting 2016	Begroting 2017	Jaarschijf 2018	Jaarschijf 2019	Jaarschijf 2020
Inhuur	0	0	0	0	0	0
Programmakosten	61.539	126.000	86.000	86.000	86.000	86.000
Kosten werkorganisatie	212.871	284.368	303.487	300.939	300.939	300.939
Lasten	274.410	410.368	389.487	386.939	386.939	386.939
Bijdragen van derden	0	0	0	0	0	0
Bijdrage Gemeenten	626.040	410.368	389.487	386.939	386.939	386.939
Baten	626.040	410.368	389.487	386.939	386.939	386.939
Saldo baten en lasten	351.630	0	0	0	0	0
Stortingen in reserves	0	0	0	0	0	0
Onttrekkingen uit reserves	0	0	0	0	0	0
Saldo reserveringen	0	0	0	0	0	0
Resultaat	351.630	0	0	0	0	0

Tabel 14 Begroting regionaal programmaonderdeel economie

Er is een samenhang tussen de speerpunten van verschillende sectoren, die het geheel tot een sterke ambitie maken. Op economisch gebied heeft Holland Rijnland de volgende speerpunten:

[3] Space

De ruimtevaartsector, kortgenoemd space, is sterk aanwezig in onze regio. Circa 80% van deze sector in Nederland bevindt zich in de zone Noordwijk-Leiden-Delft-Den Haag. Vestiging in de nabijheid van grote kennisinstellingen (ESTEC en universiteiten) is een belangrijke troef in onze regio.

Speerpunt

De regio is nationaal centrum voor aardobservatie en navigatietoepassingen.

Wat willen we bereiken?

In de ruimtevaartsector liggen veel kansen voor ontwikkeling, bijvoorbeeld in de snelgroeiende markt van navigatie- en aardobservatie. ESA werkt aan de opbouw van een wereldwijd net van aardobservatiesatellieten. Elk van deze satellieten is ontworpen om één onderwerp heel gedetailleerd te bestuderen. Er is veel vraag naar kennis en diensten die satellietdata vertalen naar relevante en toepasbare aardobservatiekennis voor sectoren zoals milieu, landbouw, weersvoorspelling, hightech en veiligheid. De komende periode werken we aan het verzilveren van de kansen die deze sector biedt.

Wat gaan we daarvoor doen?

De groei van de ruimtevaartsector in de regio is afhankelijk van de verbindingen die gelegd worden met andere sectoren en overheden zowel binnen als buiten de regio. Holland Rijnland zet een werkgroep op om op basis van landelijk onderzoek projecten te definiëren op het gebied van veiligheid, agrofood/tuinbouw, maritiem en cities in delta's. Hierbij worden ook de gemeenten Noordwijk en Katwijk, het Innovation Quarter en de universiteiten van Leiden, Delft en Wageningen betrokken. In 2017 zijn de eerste projecten in gang gezet. Doel van Holland Rijnland is om binnen deze landelijke aanpak het Space Business Park in Noordwijk (satellietdataverwerking) te positioneren als plek voor de nieuwe bedrijvigheid; en bij deze projecten bedrijven, kennisinstellingen en gemeenten uit Holland Rijnland optimaal aan te haken. Bijvoorbeeld met betrekking tot precisielandbouw voor de greenport Duin- en Bollenstreek, monitoring bodemdaling voor de Veenweidegebieden en de kennis van de universiteit Leiden over de verwerking van big data, en gemeenten om hun taken op het gebied van handhaving door gebruik van satellietdata en drones beter te vervullen.

Holland Rijnland is initiatiefnemer geweest van de oprichting van het landelijk netwerk Holland Space Cluster (HSC). Hierin wordt bij de landelijke politiek gelobbyd voor de belangen van de ruimtevaartsector, waaronder het belang van ESA ESTEC voor Nederland.

Noordwijk vervult sinds medio 2016 het secretariaat en de backoffice voor het HSC en is intern gericht. De ruimte die hierdoor ontstaat wordt ingezet om het speerpunt aardobservatie verder op te pakken.

Holland Rijnland zal de lobby naar buiten verzorgen op basis van het werkplan van de HSC en voor een sterke aansluiting zorgen met het InnovationQuarter (IQ), EPZ, Economic Board Amsterdam, Zuidelijke- en Noordelijke Randstad en andere overheden. Holland Rijnland heeft de kansen voor het speerpunt Aardobservatie geïnventariseerd en heeft regelmatig bestuurlijk overleg met partijen. Verder wordt onderzocht of een Space Experience Centre haalbaar en interessant is voor de Regionale Investeringsstrategie en de World Expo 2025.

Wat mag dit kosten?

	Rekening 2015	Begroting 2016	Begroting 2017	Jaarschijf 2018	Jaarschijf 2019	Jaarschijf 2020
Inhuur	0	0	0	0	0	0
Programmakosten	0	20.000	20.000	20.000	20.000	20.000
Kosten werkorganisatie	0	69.926	52.162	51.724	51.724	51.724
Lasten	0	89.926	72.162	71.724	71.724	71.724
Bijdragen van derden	0	0	0	0	0	0
Bijdrage Gemeenten	0	89.926	72.162	71.724	71.724	71.724
Baten	0	89.926	72.162	71.724	71.724	71.724
Saldo baten en lasten	0	0	0	0	0	0
Stortingen in reserves	0	0	0	0	0	0
Onttrekkingen uit reserves	0	0	0	0	0	0
Saldo reserveringen	0	0	0	0	0	0
Resultaat	0	0	0	0	0	0

Tabel 15 Begroting speerpunt space

[4] Biobased Economy

Biobased economy gaat over de overgang van een economie die draait op fossiele grondstoffen naar een economie die draait op biomassa als grondstof. Het gaat in een biobased economy over het gebruik van biomassa voor verschillende niet-voedseltoepassingen.

Onze regio heeft een sterke basis om van de biobased economy een succes te maken: uitstekende kennis van het telen en veredelen van planten en goede logistiek. Ook de kennisorganisaties op dit gebied zorgen voor een uitstekende uitgangspositie van de regio. De regio Holland Rijnland zet sinds 2013 in op een biobased economy via het programma Holland Rijnland Biobased. Hier gaan we mee door. Concreet richten we ons op twee speerpunten.

Speerpunt: planteninhoudstoffen
De regio is koploper op het gebied van planteninhoudstoffen.

Wat willen we bereiken?

Gezien de wereldwijde groei van de markt voor planteninhoudstoffen ontwikkelen wij een strategie die stimulerend werkt voor verdere uitbouw van deze sector. Een triple-helixaanpak waarbij ondernemers, kennisinstellingen en overheden samenwerken is daarbij noodzakelijk.

Wat gaan we daarvoor doen?

De organisatie Holland Rijnland start met het organiseren van een of meerdere bijeenkomsten met gemeenten om een plan van aanpak op te stellen. Op deze wijze krijgt ook het ambtelijke netwerk vorm waarin kennis gedeeld kan worden op het gebied van biobased economy. Tevens organiseert Holland Rijnland stakeholdersbijeenkomsten om de kansen te verkennen en draagvlak te creëren voor dit speerpunt.

Een rol van Holland Rijnland is het faciliteren van de ontmoeting van ketenpartners, het stimuleren van samenwerking, het versterken van het organiserend vermogen van biobased partners, belangenbehartiging en zoeken naar subsidiemogelijkheden en aantrekken van subsidies. Het Kenniscentrum Plantenstoffen in Leiden is een belangrijke speler en regisseur op het gebied van planteninhoudstoffen. Holland Rijnland verkent het draagvlak en de financiële mogelijkheden in de regio Holland Rijnland om het Kenniscentrum te kunnen laten voortbestaan.

Speerpunt: landbouwtransitie en bodemdaling

De regio is koploper in innovatieve aanpak van landbouwtransitie en bodemdaling in de veenweidegebieden als voorbeeld van circulaire economie.

Wat willen we bereiken?

De veenweidegebieden in het Groene Hart staan voor een forse groene economische ontwikkelingsopgave. Een ontwikkeling naar nieuwe landbouwbedrijven, aangepast aan de eisen van de tijd (minder emissies naar lucht en water, kringlopen sluiten, gemiddeld hogere grondwaterstanden tegen bodemdaling, lagere kosten) en meer diversiteit in producten en diensten. Daartoe is op verzoek van de provincie Zuid-Holland onlangs het programma Systeeminnovatie Veenweiden opgesteld door het Veenweiden Innovatiecentrum (VIC). Dit programma zal de samenwerking tussen bedrijven, kennisinstellingen en onderwijs en overheden stimuleren, gericht op innovaties in de veenweidegebieden. Vier thema's met onderlinge samenhang vormen de pijlers van het programma: veenweide beweiden, aquatische landbouw, biomassa verwaarden en sturen met water.

Dit speerpunt hangt sterk samen met het speerpunt 8, toegankelijke groene landschappen en wordt dan ook in samenhang opgepakt.

Wat gaan we daarvoor doen?

In 2015 zijn de mogelijkheden en kansen geïnventariseerd om het thema reststromen verder te ontwikkelen in onze regio. Daaruit kwamen de volgende sterke thema's naar voren: gezondheid en welbevinden, organische reststromen (afval als grondstof), agro (grasraffinage en eiwitten) en bouwcluster (kalkhennepbeton). En ook de genoemde thema's veenweide beweiden, aquatische landbouw, biomassa verwaarden en het sturen met water.

In 2017 heeft Holland Rijnland met zijn partners deze thema's waar wenselijk doorontwikkeld en een Uitvoeringsprogramma opgesteld, daarmee inzoomend op het raakvlak van landbouwtransitie, bodemdaling en biobased economy. Uitgaand van de bestaande initiatieven gaat Holland Rijnland na welke thema's kansrijk zijn en waar behoefte is aan ondersteuning en stimulering. Uiteindelijk leidt dat tot een aantal kansrijke thema's en programma's/projecten. Criteria voor ondersteuning en verdere

ontwikkeling zijn opschaalbaarheid, systeeminnovatie, maatschappelijke problematiek, verdienmodel en eigenaarschap bij een consortium. De uitwerking vindt plaats in nauwe samenwerking met de gemeenten, Biobased Delta Zuid-Holland, de samenwerking Alphen – Gouda – Woerden, InnovationQuarter, Veenweide Innovatie Centrum (VIC), LTO, bedrijfsleven, kennisinstellingen en andere partijen.

In de loop van 2016 organiseert Holland Rijnland met de gemeenten en andere partners bijeenkomsten om een Plan van Aanpak op te stellen. Dat vindt plaats in nauwe samenhang met de speerpunten 'planteninhoudstoffen' en 'toegankelijke groene landschappen'. Op deze wijze krijgt ook het ambtelijke netwerk vorm waarin kennis kan worden gedeeld.

Wat mag dit kosten?

	Rekening 2015	Begroting 2016	Begroting 2017	Jaarschijf 2018	Jaarschijf 2019	Jaarschijf 2020
Directe personeelkosten	0	0	0	0	0	0
Directe kosten	19.079	30.000	30.000	30.000	30.000	30.000
Kosten werkorganisatie	0	83.912	85.356	85.356	84.639	84.639
Lasten	19.079	113.912	115.356	115.356	114.639	114.639
Directe Baten	0	0	0	0	0	0
Bijdrage Gemeenten	0	113.912	115.356	115.356	114.639	114.639
Baten	0	113.912	115.356	115.356	114.639	114.639
Saldo baten en lasten	-19.079	0	0	0	0	0
Stortingen in reserves	0	0	0	0	0	0
Onttrekkingen uit reserves	0	0	0	0	0	0
Saldo reserveringen	0	0	0	0	0	0
Resultaat	-19.079	0	0	0	0	0

Tabel 16 Begroting speerpunten biobased economy/landbouwtransitie

[5] Energietransitie

Nederland wil in 2020 één van de meest duurzame landen van Europa zijn en in 2050 een volledig hernieuwbare energievoorziening hebben. Voor de provincie Zuid-Holland is de energietransitie-opgave één van haar economische speerpunten. De provincie stelt een fonds van €100 miljoen beschikbaar voor regionale initiatieven die bijdragen aan de opgaven van de provincie van verduurzaming en vermindering van energiegebruik. De energievoorziening, zowel voor elektriciteit als warmte, zal sterker decentraal worden en dat heeft consequenties voor bijvoorbeeld ruimtelijke ordeningen economie.

Speerpunt

Holland Rijnland sluit met de provincie Zuid-Holland een gebiedsdeal over de regionale bijdrage aan verduurzaming en vermindering van energiegebruik.

Wat willen we bereiken?

De organisatie Holland Rijnland en provincie Zuid-Holland werken gezamenlijk aan een energieakkoord tussen regionale partijen en de provincie.

Het programma waaraan nu wordt gewerkt bestaat uit vier hoofdlijnen:

1. Energiebesparing (bestaande bouw, nieuwbouw, bedrijven, openbaar vervoer etc.).
2. Hernieuwbare energie (warmtenetten, zon, wind, blue energy etc.).
3. (Technologische) innovatie (biobased, circulaire economie en de overheid als launching customer²).
4. Ondersteunende middelen.

Wat gaan we daarvoor doen?

De organisatie Holland Rijnland is in 2016 gestart met meerdere bijeenkomsten met gemeenten, provincie Zuid-Holland, Omgevingsdienst West-Holland en Hoogheemraadschap van Rijnland, het bedrijfsleven en kennisinstellingen. Het uitvoeringsprogramma wordt in 2016 opgesteld en uitgewerkt. Vanaf 2017 worden de hoofdlijnen uitgevoerd door de verschillende regionale trekkers. De rol van Holland Rijnland hierbij is coördinatie bij de uitvoering van de diverse actielijnen, de lobby bij provincie en Rijk en het faciliteren van diverse bijeenkomsten voor kennisuitwisseling.

Wat mag dit kosten?

	Rekening 2015	Begroting 2016	Begroting 2017	Jaarschijf 2018	Jaarschijf 2019	Jaarschijf 2020
Inhuur	0	0	0	0	0	0
Programmakosten	20.067	30.000	30.000	30.000	30.000	30.000
Kosten werkorganisatie	0	60.603	80.614	79.937	79.937	79.937
Lasten	20.067	90.603	110.614	109.937	109.937	109.937
Bijdragen van derden	0	0	0	0	0	0
Bijdrage Gemeenten	131.028	90.603	110.614	109.937	109.937	109.937
Baten	131.028	90.603	110.614	109.937	109.937	109.937
Saldo baten en lasten	110.961	0	0	0	0	0
Stortingen in reserves	0	0	0	0	0	0
Onttrekkingen uit reserves	0	0	0	0	0	0
Saldo reserveringen	0	0	0	0	0	0
Resultaat	110.961	0	0	0	0	0

Tabel 17 Begroting speerpunt energietransitie

² De overheid neemt als launching customer innovatieve producten of diensten af om een kwalitatief beter of maatschappelijk wenselijk resultaat te verkrijgen. De overheid treedt daarbij zelf op als vragende partij door middel van haar inkoop- en aanbestedingsbeleid.

[6] Greenports van morgen

In de regio Holland Rijnland zijn drie greenports actief: in de Duin- en Bollenstreek, Boskoop en Aalsmeer. De bedrijven in deze greenports zijn alle actief in de sierteeltsector waarbij elke greenport binnen haar eigen specialisatie een dominante positie heeft op de internationale markt. Deze positie heeft de Duin- en Bollenstreek op de markt voor bollen, Boskoop op de markt voor bomen en Aalsmeer op de markt voor bloemen en planten. Hoewel elke greenport haar specialisatie kent, zijn er ook veel onderlinge zakelijke relaties die de marktpositie versterken. Om de internationale marktpositie te behouden en te versterken zetten de drie greenports zich in op onder meer de thema's innovatie, ruimte en bereikbaarheid, de aansluiting van het onderwijs met de arbeidsmarkt, de positionering van de sector en regio en duurzaamheid. De greenports richten zich op de gehele bedrijfsketen van veredeling, teelt & broeierij, de importerende en exporterende handel en tot slot de logistiek. Kortom, de greenports richten zich op de drie grote lijnen:

- Kennis & innovatie;
- Logistiek & ruimtelijke economische ontwikkeling, zoals de rijks trajecten: Meerjarenprogramma Infrastructuur Ruimte en Transport (MIRT), Ruimtelijke Economische OntwikkelingsStrategie (REOS), Nationale OmgevingsAgenda/Nationale OmgevingsVisie (NOA/NOVI);
- Energie & warmte.

Speerpunt

De regio steunt de uitbouw van de internationale economische kracht van de greenports Duin- en Bollenstreek, Aalsmeer en regio Boskoop.

Wat willen we bereiken?

Het is van belang dat wij in afstemming met de drie greenports het grote verhaal vertellen aan de (bestuurlijke) tafels op rijks- en provinciaal niveau waar Holland Rijnland in participeert. Het verhaal gaat over het belang van de greenports binnen onze regio en de bijdrage die zij leveren aan de Nederlandse economie. Binnen het ontwikkelings- en productieproces van de greenports komen andere speerpunten samen. Die zijn ondersteunend aan het uitbouwen van de economische kracht van de greenports binnen onze regio in het bijzonder. Zo is de nabijheid van kennisinstellingen een belangrijke troef in onze regio, kunnen de greenports profiteren van de (innovatieve) kennis die wordt opgedaan vanuit biobased, energietransitie en space. Wij zien mogelijkheden om speerpunten vanuit meerdere thema's uit deze inhoudelijke agenda te verbinden met de doelstellingen van de greenports en hier gezamenlijk een invulling aan te geven. Daarnaast zullen wij het belang van de greenports binnen onze regio en de bijdrage die zij leveren aan de Nederlandse economie blijven benadrukken.

Wat gaan we daarvoor doen?

Holland Rijnland ondersteunt de Greenport Ontwikkelingsmaatschappij Duin- en Bollenstreek (GOM) vanuit het Regionaal Investeringsfonds maar heeft geen directe bemoeienis met de projecten en activiteiten. Daarnaast laat de regio Holland Rijnland het functioneren van de greenports over aan de afzonderlijke greenport-organisaties en ziet hier voor zichzelf geen rol weggelegd. Holland Rijnland behartigt de belangen van de greenports in de ambtelijke en bestuurlijke overlegtafels op provinciaal en rijksniveau en zoekt samen met de Greenports naar financieringsmogelijkheden voor innovatieprojecten. Om dit belang scherp te krijgen wordt een periodiek overleg geïnitieerd met de Greenports.

Holland Rijnland stimuleert en faciliteert het leggen van verbindingen tussen overheid, onderwijs en ondernemers (triple helix). Daarnaast participeert Holland Rijnland in de MIRT-studie Greenport – Mainport.

Wat mag dit kosten?

	<i>Rekening 2015</i>	<i>Begroting 2016</i>	<i>Begroting 2017</i>	<i>Jaarschijf 2018</i>	<i>Jaarschijf 2019</i>	<i>Jaarschijf 2020</i>
Inhuur	0	0	0	0	0	0
Programmakosten	0	6.000	6.000	6.000	6.000	6.000
Kosten werkorganisatie	3.889	41.956	56.904	56.426	56.426	56.426
<i>Lasten</i>	3.889	47.956	62.904	62.426	62.426	62.426
Bijdragen van derden	0	0	0	0	0	0
Bijdrage Gemeenten	45.228	47.956	62.904	62.426	62.426	62.426
<i>Baten</i>	45.228	47.956	62.904	62.426	62.426	62.426
<i>Saldo baten en lasten</i>	41.339	0	0	0	0	0
Stortingen in reserves	0	0	0	0	0	0
Onttrekkingen uit reserves	0	0	0	0	0	0
<i>Saldo reserveringen</i>	0	0	0	0	0	0
<i>Resultaat</i>	41.339	0	0	0	0	0

Tabel 18 Begroting speerpunt greenports van morgen

Lopende zaken economie

Naast de topsectoren en innovatieve opgaven van onze regio resteert vrijwel geen economische taak voor het samenwerkingsverband. Sommige economische thema's zoals detailhandel en de strategie rond bedrijventerreinen zijn in andere samenwerkingsverbanden belegd. Holland Rijnland faciliteert het platform voor afstemming van de (lokale) belangen en zo nodig voor het formuleren van een regionaal standpunt. Vertegenwoordigers uit het samenwerkingsverband behartigen deze belangen bij de provincie en het Rijk.

Wat mag dit kosten?

	Rekening 2015	Begroting 2016	Begroting 2017	Jaarschijf 2018	Jaarschijf 2019	Jaarschijf 2020
Inhuur	0	0	0	0	0	0
Programmakosten	22.393	40.000	0	0	0	0
Kosten werkorganisatie	208.983	27.971	28.452	28.213	28.213	28.213
Lasten	231.376	67.971	28.452	28.213	28.213	28.213
Bijdragen van derden	0	0	0	0	0	0
Bijdrage Gemeenten	449.784	67.971	28.452	28.213	28.213	28.213
Baten	449.784	67.971	28.452	28.213	28.213	28.213
Saldo baten en lasten	218.408	0	0	0	0	0
Stortingen in reserves	0	0	0	0	0	0
Onttrekkingen uit reserves	0	0	0	0	0	0
Saldo reserveringen	0	0	0	0	0	0
Resultaat	218.408	0	0	0	0	0

Tabel 19 Begroting lopende zaken economie

LEEFOMGEVING

Wat willen wij bereiken?

De ambitie van de regio Holland Rijnland is het hebben van een aantrekkelijke en vitale woon- en leefomgeving.

De ruimtelijke voorzieningen in de regio zijn van een dusdanig goed niveau dat het in de regio prettig is om te wonen, te werken, te leven en te recreëren. Ontwikkelingen op het gebied van infrastructuur, wonen en werken vinden plaats met respect voor de waarden vanuit landschap, natuur, water en cultuurhistorie. Doel is enerzijds de belevingswaarde van onze regio te vergroten ten behoeve van onze inwoners. Anderzijds is een aantrekkelijke en hoogkwalitatieve omgeving een belangrijke factor in het aantrekken van bedrijvigheid naar onze regio, in het bijzonder (inter)nationaal opererende ondernemingen.

Wat gaan we daarvoor doen?

Onder het domein leefomgeving verstaan we de sectoren verkeer & vervoer, ruimte, wonen en groen. In de achterliggende jaren hebben we voor deze beleidsterreinen regionale visies en strategieën ontwikkeld in bijvoorbeeld de Regionale Structuurvisie (RSV), de Regionale Woonagenda, het Regionaal Verkeer- en Vervoersplan (RVVP), het Regionale Groenprogramma, de bedrijventerreinenstrategie en de kantorenstrategie. Dit blijft voor ons het geldende afsprakenkader voor het domein leefomgeving.

Binnen de Regionale Investeringsstrategie Zuidelijke Randstad ligt de nadruk bij leefomgeving op de groenprojecten en de treinverbinding Leiden-Utrecht.

Wat mag dit kosten?

	Rekening 2015	Begroting 2016	Begroting 2017	Jaarschijf 2018	Jaarschijf 2019	Jaarschijf 2020
Inhuur	0	0	0	0	0	0
Programmakosten	1.653.783	1.305.277	1.389.925	1.389.925	1.389.925	1.389.925
Kosten werkorganisatie	955.883	701.147	706.586	699.759	699.759	685.653
Lasten	2.609.666	2.006.424	2.096.511	2.089.684	2.089.684	2.075.577
Bijdragen van derden	1.116.729	867.627	953.877	953.877	953.877	953.877
Bijdrage Gemeenten	1.806.456	1.138.797	1.142.634	1.135.807	1.135.807	1.121.700
Baten	2.923.185	2.006.424	2.096.511	2.089.684	2.089.684	2.075.577
Saldo baten en lasten	313.519	0	0	0	0	0
Stortingen in reserves	0	0	0	0	0	0
Onttrekkingen uit reserves	100.000	0	0	0	0	0
Saldo reserveringen	100.000	0	0	0	0	0
Resultaat	413.519	0	0	0	0	0

Tabel 20 Begroting leefomgeving

In dit domein zien we voor 2017 een paar specifieke opgaven waarop we samenwerken met de gemeenten: leegstandsaanpak, huisvesting van bijzondere doelgroepen, het werken aan toegankelijke groene landschappen en het beter benutten van het regionaal mobiliteitsnetwerk. Deze opgaven zijn vertaald in speerpunten.

[7] Aanpak van leegstand

Leegstand van gebouwen is een groot maatschappelijk vraagstuk. Door trends als internetwinkels en het nieuwe werken verandert de vraag naar kantoren en winkelruimte structureel. Ook na het aantrekken van de economie is het de verwachting dat veel vastgoed een nieuwe functie moet krijgen.

Speerpunt

De regio is proeftuin voor de aanpak van leegstand en hergebruik van kantoren en winkelruimte.

Wat willen we bereiken?

De regio kan als proeftuin fungeren voor innovatieve oplossingen waarbij gebouwen met de behoeften van maatschappij en markt meebewegen. Het gaat hier om ideevorming en inspiratie. Op lokaal niveau heeft elke gemeente met deze problematiek te maken. Door kennis te delen en gezamenlijk op zoek te gaan naar best practices zetten we regionaal in op dit dossier.

De aanpak van leegstand heeft een ruimtelijke invalshoek, maar ook een economische en maatschappelijke. De Ladder van Duurzame Verstedelijking verplicht de gemeenten om eerst goed te kijken naar de bestaande voorraad voordat er wordt overgegaan tot nieuwbouw. Dit speerpunt hangt onder andere samen met het speerpunt over de huisvesting van bijzondere doelgroepen en wordt in samenhang opgepakt.

Wat gaan we daarvoor doen?

De rol van de organisatie Holland Rijnland bij de aanpak van leegstand is vooral signalerend, faciliterend en agenderend. Holland Rijnland organiseert bijeenkomsten en zorgt voor goede verslaglegging en informatievoorziening om kennis en ervaringen te delen en signaleert nieuwe ontwikkelingen. Holland Rijnland heeft in 2016 het regionale traject getrokken rondom de Ladder voor Duurzame Verstedelijking. In 2017 wordt nagegaan wat dit traject heeft opgeleverd, worden enkele bijeenkomsten georganiseerd over dit thema (kennisdeling) en wordt gekeken voor welke functies (kantoren, bedrijven, detailhandel en wonen) het zinvol is om (sub)regionaal op te trekken en af te stemmen. Ook worden hierover, waar mogelijk, afspraken gemaakt met de provincie. Daarnaast faciliteert Holland Rijnland de opzet van een regionale database (vraag en aanbod gegevens) en bijbehorende afspraken over dataverzameling, die nodig is voor het toepassen van de Ladder voor Duurzame verstedelijking. Met ondersteuning van Platform 31 worden in overleg met de gemeenten drie pilot projecten gestart met innovatieve oplossingen voor leegstand.

Wat mag dit kosten?

	Rekening 2015	Begroting 2016	Begroting 2017	Jaarschijf 2018	Jaarschijf 2019	Jaarschijf 2020
Inhuur	0	0	0	0	0	0
Programmakosten	62.678	20.000	0	0	0	0
Kosten werkorganisatie	18.456	55.941	52.162	51.724	51.724	51.724
Lasten	81.134	75.941	52.162	51.724	51.724	51.724
Bijdragen van derden	35.937	0	0	0	0	0
Bijdrage Gemeenten	25.620	75.941	52.162	51.724	51.724	51.724
Baten	61.557	75.941	52.162	51.724	51.724	51.724
Saldo baten en lasten	-19.577	0	0	0	0	0
Stortingen in reserves	0	0	0	0	0	0
Onttrekkingen uit reserves	0	0	0	0	0	0
Saldo reserveringen	0	0	0	0	0	0
Resultaat	-19.577	0	0	0	0	0

Tabel 21 Begroting aanpak van leegstand

[8] Toegankelijke groene landschappen

Door onze verstedelijkingsopgave te concentreren binnen het stedelijk gebied behouden onze groene gordels hun recreatieve, natuur- en economische waarden. Om die landschappelijke waarde te ervaren, moeten we dit gebied wel kunnen bereiken en beleven als recreant. Dit is vertaald in het volgende speerpunt.

Speerpunt.

De regio Holland Rijnland is een aantrekkelijke groene bestemming voor inwoners en recreanten.

Wat willen we bereiken?

Het doel van dit speerpunt is dat de diverse landschappen open, bereikbaar en toegankelijk zijn vanuit het stedelijke gebied en onderling verbonden zijn door recreatieve routenetwerken en ecologische netwerken. Het is aantrekkelijk in het groen te verblijven door een gevarieerd aanbod van recreatieve voorzieningen en agrotourisme, door een rijk ecologisch gevarieerd aanzicht en door aanwezigheid van cultuurhistorische elementen.

Samenwerking met partners binnen en buiten de regio is belangrijk om ecologische structuren en recreatieve routenetwerken te laten doorlopen, om gezamenlijk de aantrekkelijkheid en bereikbaarheid van het landschap te vergroten en om financieringsmogelijkheden te identificeren, benutten en uit te breiden.

Wat gaan we daarvoor doen?

De organisatie Holland Rijnland organiseert bijeenkomsten voor afstemming en kennisdeling tussen gemeenten, met provincie en met het Hoogheemraadschap. Kansen en ontwikkelingen voor natuur, landschap, cultuurhistorie en recreatie in de regio benoemen we. Het samenwerkingsverband zet vooral actief in op het verbinden en verbeteren van de wandel-, fiets- en vaarroutenetwerken. We signaleren de ontbrekende schakels en stimuleren om deze in te vullen. Tevens ondersteunt Holland Rijnland de zoektocht van gemeenten en particulieren naar nieuwe verdienmodellen in het groen. We ondersteunen gemeenten in het binnenhalen van subsidies. In 2017 werken we samen met provincie en andere partners enkele projecten rondom regionale iconen uit waarin de link tussen recreatie, toerisme en economie versterkt wordt.

Wat mag dit kosten?

	Rekening 2015	Begroting 2016	Begroting 2017	Jaarschijf 2018	Jaarschijf 2019	Jaarschijf 2020
Inhuur	0	0	0	0	0	0
Programmakosten	0	20.000	156.250	156.250	156.250	156.250
Kosten werkorganisatie	0	102.559	104.324	103.448	103.448	103.448
Lasten	0	122.559	260.574	259.698	259.698	259.698
Bijdragen van derden	0	0	136.250	136.250	136.250	136.250
Bijdrage Gemeenten	0	122.559	124.324	123.448	123.448	123.448
Baten	0	122.559	260.574	259.698	259.698	259.698
Saldo baten en lasten	0	0	0	0	0	0
Stortingen in reserves	0	0	0	0	0	0
Onttrekkingen uit reserves	0	0	0	0	0	0
Saldo reserveringen	0	0	0	0	0	0
Resultaat	0	0	0	0	0	0

Tabel 22 Begroting toegankelijke groene landschappen

Holland Rijnland ontvangt in de komende jaren een jaarlijks subsidie van ongeveer € 136.000 voor beheerskosten voor het Europees plattelandsontwikkelingsprogramma LEADER. Met dit bedrag zijn ook de programmakosten verhoogd.

[9] Beter benutten regionaal mobiliteitsnetwerk

Verkeer & vervoer is faciliterend aan de ruimtelijke, maatschappelijke en economische ontwikkelingen. De ambities en doelstellingen van dit onderwerp zijn daarom altijd een afgeleide van ambities en doelstellingen op andere onderwerpen en thema's. De infraprojecten uit het Regionaal Investeringsfonds (RIF) zijn gerealiseerd of vragen minder aandacht omdat ze in uitvoering gaan. Naar verwachting zal er in 2016 meer duidelijkheid komen over de resterende projecten, in het bijzonder de Duinpolderweg en de resterende projecten uit het Maatregelenpakket Middengebied Duin- en Bollenstreek en het HOV-net Zuid-Holland Noord. Als het genoemde regionale netwerk gerealiseerd is, blijft de vraag over of dit het multimodale netwerk is dat de gestelde ambities voldoende bedient.

Speerpunt
Beter benutten regionaal mobiliteitsnetwerk.

Wat willen we bereiken?

Zicht krijgen op de voor de ambities van de regio ontbrekende schakels in het multimodale netwerk, waarmee inhoud wordt gegeven aan de nieuwe lobbyagenda voor de regio. Voor een deel valt dit onderwerp binnen de 'oude' werkzaamheden van Holland Rijnland. Het kader wordt gesteld door het Regionaal Verkeers- en Vervoersplan (RVVP) en het Regionaal Investeringsfonds (RIF). Een aantal opgaven is echter nieuw zoals verkeer over water en logistiek en waar het kennis over innovatie en het subsidielandschap betreft.

Wat gaan we daarvoor doen?

In 2016 inventariseert Holland Rijnland welke projecten er lopen, waar knelpunten zijn en waar in de nabije toekomst nog regionale inzet nodig is. Daarvoor wordt een inventariserende korte knelpuntenanalyse uitgevoerd, bedenken we een aanpak (innovatie, informatie, inrichting, in stand houden en/of investering) en bepalen wie deze uitvoert. Hierbij is ook aandacht voor ketenmobiliteit, Dynamisch verkeersmanagement (DVM), seizoensgebonden recreatie en slimme logistiek. Holland Rijnland maakt voor de gemeenten tevens het subsidielandschap inzichtelijk. Medio 2016 presenteert de provincie de zgn. netwerkanalyse. De provincie heeft in de periode 2015-2016 voor vier modaliteiten (auto, fiets, OV en water) de belangrijkste ontbrekende schakels op het rijks en provinciaal net in kaart gebracht. Bij de uitwerking van de regionale analyse zal de provincie netwerkanalyse als input worden gebruikt. Eind 2016 begin 2017 zal op basis van gezamenlijke (gemeenten en regio) prioritering van de knelpuntenlijst een uitvoeringsprogramma worden opgesteld.

Wat mag dit kosten?

	Rekening 2015	Begroting 2016	Begroting 2017	Jaarschijf 2018	Jaarschijf 2019	Jaarschijf 2020
Inhuur	0	0	0	0	0	0
Programmakosten	-2.589	50.000	50.000	50.000	50.000	50.000
Kosten werkorganisatie	32.793	97.897	99.582	98.746	98.746	98.746
Lasten	30.204	147.897	149.582	148.746	148.746	148.746
Bijdragen van derden	0	0	0	0	0	0
Bijdrage Gemeenten	331.008	147.897	149.582	148.746	148.746	148.746
Baten	331.008	147.897	149.582	148.746	148.746	148.746
Saldo baten en lasten	300.804	0	0	0	0	0
Stortingen in reserves	0	0	0	0	0	0
Onttrekkingen uit reserves	0	0	0	0	0	0
Saldo reserveringen	0	0	0	0	0	0
Resultaat	300.804	0	0	0	0	0

Tabel 23 Begroting beter benutten regionaal mobiliteitsnetwerk

Lopende zaken Leefomgeving

Verkeer en Vervoer

Holland Rijnland blijft zich inzetten om de afgesproken grootschalige infrastructurele projecten uit het Regionaal Investeringsfonds (RIF) te realiseren. De precieze rol verschilt per project. Zo zit de Duinpolderweg nog in de verkennende fase, terwijl het voor de RijnlandRoute een beperkte monitoringsrol betreft. Daarnaast is Holland Rijnland verantwoordelijk voor een aantal uitvoerende taken: Collectief Vraagafhankelijk Vervoer (CVV), coördinatie subsidie aanvragen provinciale subsidieregeling mobiliteit (PSM), en het regionaal project Verkeersveiligheid waarbij door gedragsbeïnvloeding (voorlichting, educatie en handhaving) getracht wordt het aantal verkeerslachtoffers terug te dringen. Sinds de afronding van het onderzoek doelgroepenvervoer biedt Holland Rijnland op verzoek van portefeuillehouder overleg Maatschappij en het Dagelijks Bestuur een platform aan gemeenten en subregio's om kennis uit te wisselen over de diverse ontwikkelingen t.b.v. de uitwerking van de aanbevolen maatregelen.

Ruimtelijke ordening

Holland Rijnland faciliteert het ambtelijk en bestuurlijk platform voor afstemming van ruimtelijke ontwikkeling in gemeenten, andere samenwerkingsverbanden, bij de provincies Zuid-Holland en Noord-Holland en op rijksniveau. De regio fungeert daarin als organisator en facilitator. Binnen de subregionale trajecten levert het samenwerkingsverband desgewenst inhoudelijk advies en zorgt voor onderlinge afstemming.

Regionaal Groenprogramma

Holland Rijnland blijft op basis van het Regionale Investeringsfonds (RIF) cofinanciering bieden aan projecten die bijdragen aan de doelen in het Groenprogramma Holland Rijnland door middel van het opstellen, uitvoeren en monitoren van uitvoeringsovereenkomsten. Holland Rijnland continueert haar rol in het (mede) ondersteunen van publieke en private initiatieven, in lobby, belangenbehartiging en subsidieverwerving.

Wonen

De regio richt zich op de realisatie van een divers en toereikend woningaanbod voor uiteenlopende doelgroepen. De schaarse sociale huurvoorraad wordt eenvoudig, transparant en effectief toegewezen aan huishoudens met een laag inkomen. Het Dagelijks Bestuur heeft voor de regiogemeenten een onafhankelijk urgentiecommissie benoemd die toetst of woningzoekenden met voorrang in aanmerking komen voor een woonruimte. Holland Rijnland ondersteunt de urgentiecommissie met de beoordeling van urgentieverzoeken, de afgifte van urgenties en het verweer bij bezwaar- en beroepsprocedures daarover bij de rechtbank en Raad van State.

Wat mag dit kosten?

	<i>Rekening 2015</i>	<i>Begroting 2016</i>	Begroting 2017	<i>Jaarschijf 2018</i>	<i>Jaarschijf 2019</i>	<i>Jaarschijf 2020</i>
Inhuur	0	0	0	0	0	0
Programmakosten	1.593.693	1.215.277	1.183.675	1.183.675	1.183.675	1.183.675
Kosten werkorganisatie	904.635	444.750	450.519	445.842	445.842	431.735
Lasten	2.498.328	1.660.027	1.634.194	1.629.517	1.629.517	1.615.410
Bijdragen van derden	1.080.792	867.627	817.627	817.627	817.627	817.627
Bijdrage Gemeenten	1.449.828	792.400	816.567	811.890	811.890	797.783
Baten	2.530.620	1.660.027	1.634.194	1.629.517	1.629.517	1.615.410
Saldo baten en lasten	32.291	0	0	0	0	0
Stortingen in reserves	0	0	0	0	0	0
Onttrekkingen uit reserves	100.000	0	0	0	0	0
Saldo reserveringen	100.000	0	0	0	0	0
Resultaat	132.291	0	0	0	0	0

Tabel 24 Begroting lopende zaken leefomgeving

NETWERKORGANISATIE

De ambitie van Holland Rijnland als netwerkorganisatie is het versterken van het strategisch vermogen van de samenwerkende gemeenten. Holland Rijnland faciliteert de gemeenten om in staat te zijn om tijdig analyses te maken van nieuwe, strategisch belangrijke ontwikkelingen en hier naar te kunnen acteren.

Wat mag dit gaan kosten?

	Rekening 2015	Begroting 2016	Begroting 2017	Jaarschijf 2018	Jaarschijf 2019	Jaarschijf 2020
Inhuur	0	0	0	0	0	0
Programmakosten	44.279	175.000	155.000	155.000	155.000	155.000
Kosten werkorganisatie	24.708	302.082	307.281	304.701	304.701	304.701
Lasten	68.987	477.082	462.281	459.701	459.701	459.701
Bijdragen van derden	0	0	0	0	0	0
Bijdrage Gemeenten	419.556	477.082	462.281	459.701	459.701	459.701
Baten	419.556	477.082	462.281	459.701	459.701	459.701
Saldo baten en lasten	350.569	0	0	0	0	0
Stortingen in reserves	0	0	0	0	0	0
Onttrekkingen uit reserves	0	0	0	0	0	0
Saldo reserveringen	0	0	0	0	0	0
Resultaat	350.569	0	0	0	0	0

Tabel 25 Begroting Netwerkorganisatie

Speerpunt

De organisatie Holland Rijnland ondersteunt de gemeenten bij het verwerven van subsidies voor regionale projecten.

Wat willen we bereiken?

Binnenhalen van externe gelden voor regionale projecten is vaak een voorwaarde voor daadwerkelijke uitvoering. Op de route van projectidee naar realisatie is kennis van het subsidielandschap een belangrijke voorwaarde. Daarnaast vraagt het daadwerkelijk en op de juiste wijze aanvragen van subsidie om (soms veel) ambtelijke inzet en inzicht in de procedures. Veel van onze gemeenten hebben hiertoe onvoldoende kennis in huis. Vooral op het tweede aspect, de weg van project naar geld, kan de organisatie Holland Rijnland ambtelijke ondersteuning bieden aan gemeenten in geval er sprake is van regionale projecten.

Wat gaan we daarvoor doen?

De organisatie Holland Rijnland heeft zicht op de actualiteit binnen de deelnemende gemeenten en richt zich actief op subsidiewerving en kansen gekoppeld aan deze actualiteit. Om hier een actieve rol

in te kunnen vervullen maakt Holland Rijnland met de gemeenten een overzicht van het subsidielandschap.

Daarnaast heeft Holland Rijnland een breed netwerk bij de belangrijkste subsidiebronnen, de provincie Zuid – Holland en het Rijk. Zij spant zich in om kennis zo goed mogelijk te delen en het netwerk zoveel mogelijk open te stellen en te ontsluiten voor de gemeenten.

Wat mag dit kosten?

	Rekening 2015	Begroting 2016	Begroting 2017	Jaarschijf 2018	Jaarschijf 2019	Jaarschijf 2020
Inhuur	0	0	0	0	0	0
Programmakosten	0	0	0	0	0	0
Kosten werkorganisatie	0	130.529	132.776	131.661	131.661	131.661
Lasten	0	130.529	132.776	131.661	131.661	131.661
Bijdragen van derden	0	0	0	0	0	0
Bijdrage Gemeenten	0	130.529	132.776	131.661	131.661	131.661
Baten	0	130.529	132.776	131.661	131.661	131.661
Saldo baten en lasten	0	0	0	0	0	0
Storting in reserves	0	0	0	0	0	0
Ottrekkingen uit reserves	0	0	0	0	0	0
Saldo reserveringen	0	0	0	0	0	0
Resultaat	0	0	0	0	0	0

Tabel 26 Begroting verwerven subsidies

Speerpunt

De organisatie Holland Rijnland voorziet onze gemeenten van strategische verkenningen.

Wat willen we bereiken?

Nieuwe wetgeving van de rijksoverheid, nota's, begrotingen, strategische documenten en dergelijke van andere overheden en invloedrijke adviesorganen vragen om duiding en vertaling naar de lokale praktijk. Veel van onze gemeenten zijn hiervoor niet ingericht.

Een traject dat de provincie in 2016 heeft ingezet is de Toekomst Agenda, nieuwe onderzoeken en verkenningen die de provincie samen met partners wil starten om klaar te zijn voor de toekomst. Een van de thema's die in 2016 is gestart en doorlopen tot 2017 is MINT, de Maatschappelijke Invloed van Nieuwe Technologieën. Het thema heeft een sterke relatie met de economische speerpunten van de inhoudelijke agenda van Holland Rijnland. We participeren in dit traject en kijken hoe we als regio gebruik kunnen maken van de opgedane kennis.

Een thema dat Holland Rijnland geagendeerd heeft bij de provincie is een verkenning naar de relatie tussen de Noord- en Zuidvleugel. Als regio liggen we aan de noordgrens van de Zuidvleugel, naast de Noordvleugel en vormen eigenlijk het hart van beide vleugels. In veel trajecten (verkeer en vervoer, woningbouw, economie etc.) dat er nog te weinig samenhang bestaat tussen beide vleugels. In 2017

verkennen we samen met de provincie waar die synergie ligt en hoe de agenda's van beide regio's beter op elkaar aan kunnen sluiten.

In 2016 stellen we een bestuurlijke samenwerkingsagenda met de provincie op waarin op diverse beleidsterreinen (zoals ruimte, verkeer en vervoer, energie en economie) de gemeenschappelijke projecten en programma's worden benoemd. De agenda dient in 2017 als leidraad voor de samenwerking tussen de regio en de provincie. Daarnaast zullen in 2017 diverse andere verkenningen worden uitgevoerd. Een belangrijk thema hierin is de landelijke verkiezingen. In aanloop daarin zal er op diverse dossiers gelobbyd worden richting bestuur en politiek.

Wat gaan we daarvoor doen?

De organisatie vervult een meerwaarde in het rapporteren aan onze gemeenten over trends en ontwikkelingen op het gebied van nieuwe wetgeving van de rijksoverheid, nota's, begrotingen, strategische documenten van andere overheden en adviesorganen. In het bijzonder geldt dit voor ontwikkelingen die samenhangen met de ambities en speerpunten uit deze Inhoudelijke Agenda. Holland Rijnland monitort en rapporteert over de voor de gemeenten en regio relevante ontwikkelingen.

Wat mag dit kosten?

	<i>Rekening 2015</i>	<i>Begroting 2016</i>	Begroting 2017	<i>Jaarschijf 2018</i>	<i>Jaarschijf 2019</i>	<i>Jaarschijf 2020</i>
Inhuur	0	0	0	0	0	0
Programmakosten	0	0	0	0	0	0
Kosten werkorganisatie	0	32.632	33.194	32.915	32.915	32.915
Lasten	0	32.632	33.194	32.915	32.915	32.915
Bijdragen van derden	0	0	0	0	0	0
Bijdrage Gemeenten	0	32.632	33.194	32.915	32.915	32.915
Baten	0	32.632	33.194	32.915	32.915	32.915
Saldo baten en lasten	0	0	0	0	0	0
Stortingen in reserves	0	0	0	0	0	0
Onttrekkingen uit reserves	0	0	0	0	0	0
Saldo reserveringen	0	0	0	0	0	0
Resultaat	0	0	0	0	0	0

Tabel 27 Begroting strategische verkenningen

Speerpunt

De organisatie Holland Rijnland deelt uitbundig kennis met de gemeenten.

Wat willen we bereiken?

Bestuurders en medewerkers van Holland Rijnland nemen namens onze gemeenten deel aan andere samenwerkingsverbanden zoals de Economische Programmaraad Zuidvleugel en het Netwerk

Zuidelijke Randstad. De organisatie Holland Rijnland zorgt ervoor dat alle gemeenten, indien relevant, kunnen bijdragen aan de input vanuit onze regio en geïnformeerd zijn over de uitkomsten van het overleg. Daarnaast stimuleert de organisatie Holland Rijnland dat deelnemende gemeenten ook hun kennis met elkaar delen, daar waar dit relevant of interessant kan zijn voor anderen.

Wat gaan we daarvoor doen?

Holland Rijnland functioneert als kennismakelaar voor de gemeenten en deelt kennis uit de verschillende samenwerkingsverbanden waar we als regio in participeren. Dit doet zij actief via het voeren van accountmanagement richting gemeenten. Daarnaast wordt het platform gebruikt om deze informatie te delen. Verder wordt in 2016 verkend of er gekoppeld aan de website een digitaal platform kan worden ontwikkeld waarmee de communicatie en interactie tussen gemeenten en regio kan worden versterkt om een daadwerkelijke invulling en gestalte te kunnen geven aan de flexibele netwerkorganisatie.

Wat mag dit kosten?

	<i>Rekening 2015</i>	<i>Begroting 2016</i>	Begroting 2017	<i>Jaarschijf 2018</i>	<i>Jaarschijf 2019</i>	<i>Jaarschijf 2020</i>
Inhuur	0	0	0	0	0	0
Programmakosten	42.209	70.000	70.000	70.000	70.000	70.000
Kosten werkgorganisatie	23.403	46.618	47.420	47.022	47.022	47.022
Lasten	65.611	116.618	117.420	117.022	117.022	117.022
Bijdragen van derden	0	0	0	0	0	0
Bijdrage Gemeenten	111.732	116.618	117.420	117.022	117.022	117.022
Baten	111.732	116.618	117.420	117.022	117.022	117.022
Saldo baten en lasten	46.121	0	0	0	0	0
Stortingen in reserves	0	0	0	0	0	0
Onttrekkingen uit reserves	0	0	0	0	0	0
Saldo reserveringen	0	0	0	0	0	0
Resultaat	46.121	0	0	0	0	0

Tabel 28 Begroting kennisdelen

LOPENDE ZAKEN NETWERKORGANISATIE

Hier vindt de overkoepelende sturing/management van de diverse programma's uit de Inhoudelijke Agenda plaats. Daarnaast is er budget voor monitoring.

Wat mag dit kosten?

	<i>Rekening 2015</i>	<i>Begroting 2016</i>	Begroting 2017	<i>Jaarschijf 2018</i>	<i>Jaarschijf 2019</i>	<i>Jaarschijf 2020</i>
Inhuur	0	0	0	0	0	0
Programmakosten	2.070	105.000	85.000	85.000	85.000	85.000
Kosten werkorganisatie	1.305	92.303	93.891	93.103	93.103	93.103
Lasten	3.375	197.303	178.891	178.103	178.103	178.103
Bijdragen van derden	0	0	0	0	0	0
Bijdrage Gemeenten	307.824	197.303	178.891	178.103	178.103	178.103
Baten	307.824	197.303	178.891	178.103	178.103	178.103
Saldo baten en lasten	304.449	0	0	0	0	0
Stortingen in reserves	0	0	0	0	0	0
Onttrekkingen uit reserves	0	0	0	0	0	0
Saldo reserveringen	0	0	0	0	0	0
Resultaat	304.449	0	0	0	0	0

Tabel 29 Begroting lopende zaken netwerkorganisatie

3.2 Programma Cofinanciering

In het afsprakenkader ten aanzien van de nieuwe, inhoudelijke samenwerking is afgesproken dat de mogelijkheid voor het genereren van middelen voor cofinanciering wordt onderzocht. In 2016 is de vormgeving en invulling van dit afsprakenkader nader uitgewerkt.

Wat willen we bereiken?

Met het programma Cofinanciering speelt Holland Rijnland snel in op bovengemeentelijke initiatieven uit de regio die op een duurzame manier bijdragen aan het realiseren van het resultaat op de opgaven van de inhoudelijke agenda 2016-2020. Cofinanciering biedt de regio de mogelijkheid om slagvaardig kansen te benutten zonder daarvoor een extra bijdrage aan gemeenten te hoeven vragen in de vorm van begrotingswijzigingen.

Een voorbeeld waaraan kan worden gedacht is een bijdrage aan het kenniscentrum planteninhoudstoffen om te komen tot een Europese subsidieaanvraag. Dit initiatief kan een meerwaarde opleveren voor gemeenten, gezien de mogelijke 'crossover' tussen de greenports en lifesciences & health. Ook valt als voorbeeld te denken aan vernieuwende initiatieven in de zorgsector waarbij het uiteindelijke resultaat een kostenbesparing of kwaliteitsverbetering is voor gemeenten.

Wat gaan we daarvoor doen?

Holland Rijnland wil komen tot gedragen keuzes voor cofinanciering en ontwikkelde daarvoor een spelregelkader cofinanciering dat door het Algemeen Bestuur (op 23 maart 2016) is vastgesteld voor het jaar 2016. Dit spelregelkader wordt voor 2017 en verder uitgewerkt tot een beheerverordening Cofinanciering.

Om voor de opgaven uit de Inhoudelijke agenda 2016-2020 middelen te reserveren is in de herziene begroting van 2016 € 268.500 opgenomen.

Wat mag dit kosten?

	Rekening 2015	Begroting 2016	Begroting 2017	Jaarschijf 2018	Jaarschijf 2019	Jaarschijf 2020
Inhuur	0	0	0	0	0	0
Programmakosten	0	268.500	268.500	268.500	268.500	268.500
Kosten werkorganisatie	0	0	0	0	0	0
Lasten	0	268.500	268.500	268.500	268.500	268.500
Bijdragen van derden	0	0	0	0	0	0
Bijdrage Gemeenten	0	268.500	268.500	268.500	268.500	268.500
Baten	0	268.500	268.500	268.500	268.500	268.500
Saldo baten en lasten	0	0	0	0	0	0
Stortingen in reserves	0	0	0	0	0	0
Onttrekkingen uit reserves	0	0	0	0	0	0
Saldo reserveringen	0	0	0	0	0	0
Resultaat	0	0	0	0	0	0

Tabel 30 Begroting lopende zaken netwerkorganisatie

3.3 Programma Bestuur en Middelen

Het programma Bestuur en Middelen is faciliterend aan de organisatie Holland Rijnland en omvat een aantal ondersteunende taken en functies die specifiek voor het bestuur en de secretaris-directeur worden uitgevoerd. Het bedrijfsbureau, het onderdeel waar deze functies zijn ondergebracht en die het programma Bestuur en Middelen uitvoert, is onder meer verantwoordelijk voor ondersteuning van het bestuur, contractmanagement, kwaliteitszorg en communicatie.

Daarnaast stuurt het bedrijfsbureau ook op bedrijfsvoeringstaken die worden uitgevoerd door Servicepunt71 zoals Financiën, ICT, Facilitaire zaken en HRM. De Documentaire Informatievoorziening (DIV) vindt vooralsnog binnen Holland Rijnland plaats. In 2016 en 2017 wordt gewerkt aan een verdere digitalisering van stukken en het doorvoeren van “papierarm” werken. Ook vindt in deze periode de migratie plaats naar JOIN (de opvolger van ons pakket Decos dat na 2017 niet meer wordt ondersteund door de leverancier). Hierna wordt bekeken of de documentaire informatievoorziening alsnog elders kan worden ondergebracht.

Tot slot zijn onder het bedrijfsbureau de Urgentiecommissie, Verkeersveiligheid en Regiotaxi (tijdelijk) ondergebracht. (Inhoudelijk vallen hun taken wel onder de lopende zaken van de Inhoudelijke Agenda).

Wat willen we bereiken?

Gezien de ondersteunende aard van het programma Bestuur en Middelen streeft deze de ambitie van Holland Rijnland als geheel na: Holland Rijnland draagt binnen de regio zorg voor een optimale verbinding, ontmoeting en samenwerking op ruimtelijk, economisch en sociaal gebied.

Om dat te bereiken behartigt Holland Rijnland de gemeenschappelijke belangen van de deelnemende gemeenten, voert ze lobby voor de regionale ambities en biedt het een platform aan de gemeenten voor kennisdeling, gedachtewisseling en het oppakken van gezamenlijke (tijdelijke) projecten. Dit alles met het doel om tot een evenwichtige en voorspoedige ontwikkeling van het gebied te komen, vanuit de gedachte van verlengd lokaal bestuur en met inachtneming van wat in de gemeenschappelijke regeling is bepaald. De organisatie Holland Rijnland streeft een grote mate van efficiëntie en effectiviteit na en een beperkte lastendruk op de gemeenten.

Voor de ondersteuning van de Urgentiecommissie streven we naar een effectievere samenwerking met de corporaties op het niveau van de urgentie-intakers en woningbemiddeling. Het idee hierachter is dat hoe beter de intake, hoe minder urgentieverzoeken die op onjuist gronden worden ingediend en uiteindelijk hoe minder bezwaarschriften behandeld moeten worden.

Wat gaan we daarvoor doen?

Voor de versterking van het bestuur en de samenwerking is een goed georganiseerde vergadercyclus nodig, gericht op besluitvorming en programmaontwikkeling. Inspiratie en ontmoeting worden steeds belangrijker. Dit faciliteren is één van de kerntaken van de regio. Het bedrijfsbureau zal hier voor zorgdragen door vergaderingen te houden en bijeenkomsten en regiocongressen te organiseren voor het netwerk van college- en raadsleden.

Ook zal het zich inzetten voor het verbeteren van de contacten op ambtelijk en bestuurlijk niveau en werken aan relatiebeheer door het onderhouden van contacten met de griffies, de secretarissenkring, bestuurssecretariaten en de regiocoördinatoren, en tot slot de afdelingen Wonen van de corporaties als het gaat om de urgenties. Naast fysieke ontmoetingen zal de digitale kennisuitwisseling verder worden ontwikkeld. Het functioneren van de nieuwe website die medio 2016 zal worden gelanceerd en het digitale kantoor (PLEK) zullen worden geëvalueerd.

In het kader van de richtinggevende rol is het bedrijfsbureau verantwoordelijk voor de bestuursprocessen en de vergadercyclus onder andere door het beschikbaar stellen van vergaderstukken via de website. Andere taken binnen dit programma zijn de ondersteuning en advisering van het bestuur op het gebied van regionale samenwerking, het organiseren van werkbezoeken van het Dagelijks Bestuur bij gemeenten en het zorgdragen voor kwaliteitszorg, contractmanagement en verordeningenbeheer. De belangenbehartigende rol van dit programma uit zich vooral in de organisatie van werkbezoeken voor provincie, Rijk, maatschappelijke partners en andere stakeholders.

Andere belangrijke taken zijn het verzorgen van transparante informatie en communicatie. De uitvoering van de planning- en control cyclus en het beheer van het Regionaal Investeringsfonds (RIF) is ook de verantwoordelijkheid van het bedrijfsbureau.

Wat mag dit kosten?

	Rekening 2015	Begroting 2016	Begroting 2017	Jaarschijf 2018	Jaarschijf 2019	Jaarschijf 2020
Inhuur	-7.774	9.550	0	0	0	0
Programmakosten	254.413	726.060	239.700	239.700	239.700	239.700
Kosten werkorganisatie	2.545.309	967.556	877.146	868.499	868.499	882.605
Lasten	2.791.948	1.703.166	1.116.846	1.108.199	1.108.199	1.122.305
Bijdragen van derden	41.182	227.566	0	0	0	0
Bijdrage Gemeenten	1.386.406	1.475.600	1.116.846	1.108.199	1.108.199	1.122.305
Baten	1.427.588	1.703.166	1.116.846	1.108.199	1.108.199	1.122.305
Saldo baten en lasten	-1.364.360	0	0	0	0	0
Stortingen in reserves	0	0	0	0	0	0
Onttrekkingen uit reserves	0	0	0	0	0	0
Saldo reserveringen	0	0	0	0	0	0
Resultaat	-1.364.360	0	0	0	0	0

Tabel 31 Begroting bestuur en middelen

De programmakosten zijn in 2017 ongeveer € 485.000 lager dan in 2016. In 2016 was de stelpost van € 408.000 voor de hosting op dit programma geraamd. De kosten voor de hosting zijn in 2017 onderdeel van de kosten voor de werkorganisatie.

In de bijdragen van derden 2016 was onder meer de renteopbrengst geraamd. Deze is in 2017 niet meer opgenomen.

3.4 Programma Opdrachtgeverschap Jeugd

De Tijdelijke Werkorganisatie Jeugdhulp verzorgde voor 13 gemeenten³ de transformatie en inkoop van de jeugdhulp voor de periode 2015-2017. De gemeenten in Holland Rijnland willen vormen van samenwerking die gekenmerkt worden door optimale flexibiliteit, lage kosten, grotere betrokkenheid van de deelnemende gemeenten (nabijheid), georganiseerde ontmoeting en uitwisseling van kennis en ideeën en een slagvaardige en actiegerichte organisatie.

Onlangs is opnieuw door de dertien gemeenten afgesproken voor een periode van twee jaar en na evaluatie een verlenging van twee jaar in gezamenlijkheid het opdrachtgeverschap jeugdhulp uit te voeren (vanaf 2017). Dit leidt tot voortzetting van de TWO, maar dan in een min of meer permanentere rol en onder een andere naam. In de Notitie Opdrachtgeverschap Jeugdhulp 2017 wordt uitgebreid stil gestaan bij de opdracht en de te kiezen organisatievorm. Ten tijde van het opstellen van deze begroting heeft over de organisatievorm nog geen besluitvorming plaatsgevonden. De voortzetting van het regionale opdrachtgeverschap is al wel cijfermatig vertaald in dit begrotingsvoorstel. In beide stukken zit dus een belangrijke samenhang.

De werkorganisatie is verantwoordelijk voor het inhoudelijk opdrachtgeverschap, het contracteren en het aansturen van Servicepunt71 waar een deel van de technische uitvoering is ondergebracht. Hiervoor wordt een dienstverleningsovereenkomst (DVO) afgesloten tussen de gemeenten en Holland Rijnland. Voor het uitvoeren van een aantal bedrijfsvoeringstaken wordt door Holland Rijnland opnieuw een DVO met Servicepunt71 afgesloten. Daarnaast zorgt de werkorganisatie voor de procesregie op de te realiseren transformatie en geeft het invulling aan het accounthouderschap naar gemeenten en naar de zorgaanbieders. Binnen de werkorganisatie is inhoudelijke deskundigheid aanwezig op het terrein van jeugdhulpverlening, gedwongen kader en gesloten jeugdhulp, geestelijke gezondheidszorg en zorg voor kinderen met een verstandelijke beperking en over de belangrijkste specifieke bedrijfsvoering aspecten.

Wat willen we bereiken?

De hoofdpoging van de werkorganisatie is de transformatie en de inkoop van de jeugdhulp. Het gaat bij de transitie van de jeugdzorg niet alleen om het overnemen van taken die nu ergens anders zijn belegd. Van gemeenten wordt verwacht dat zij de jeugdhulp inhoudelijk transformeren. Dat vraagt van de gemeenten en instellingen een grote inspanning om ook het bij de transformatie behorende veranderingsproces vorm te geven.

Wat gaan we daarvoor doen?

De werkorganisatie zorgt voor de (inhoudelijke en technische) controle van facturen en verantwoordingen en levert de periodieke managementrapportages aan gemeenten. Om de hoofdpoging, de transformatie van de jeugdhulp, te realiseren voert de werkorganisatie de procesregie op de inzet van gemeenten en zorgaanbieders.

³ Vanwege de integrale benadering van het sociale domein en de samenwerking met de gemeenten Wassenaar en Leidschendam-Voorburg is Voorschoten voor de inkoop van de Jeugdhulp aangesloten bij Haaglanden.

Voor de organisatie en inkoop van Jeugdhulp hadden de 13 deelnemende gemeenten in 2015 een bedrag van € 107 miljoen beschikbaar. Dit is gelijk aan het budget dat het Rijk aan de deelnemende gemeenten beschikbaar stelt. In 2015 is dit budget teruggebracht tot € 104 miljoen omdat de hulpverlening op basis van de Wet Langdurige Zorg niet aan de gemeenten is overgedragen. Het budget voor 2016 is verder teruggebracht tot € 96 miljoen. Vanaf 2017 is ook de lokale inkoop van (delen van) jeugdhulp mogelijk geworden. In het Inkoopplan Jeugdhulp 2017 is hiervoor de regeling opgenomen. De gemeenten Alphen aan den Rijn en Kaag en Braassem maken voor een groot deel gebruik van die mogelijkheid. In 2017 is daarom nog € 70 miljoen beschikbaar voor de regionale inkoop van de jeugdhulp.

Voor de monitoring van de jeugdhulp is een uitgebreide verantwoordingsrapportage ontwikkeld. Dit geldt zowel voor de financiële administratie als voor de zorgprestaties en hulpverlening. De monitoring van de jeugdhulp gebeurt op basis van de componenten tellen, tevredenheidsonderzoek, vertellen en dossieronderzoek. In 2017 wordt de monitor verder ontwikkeld zodat aan de sturing op de transformatie op basis van de gegenereerde gegevens steeds beter kan worden voldaan.

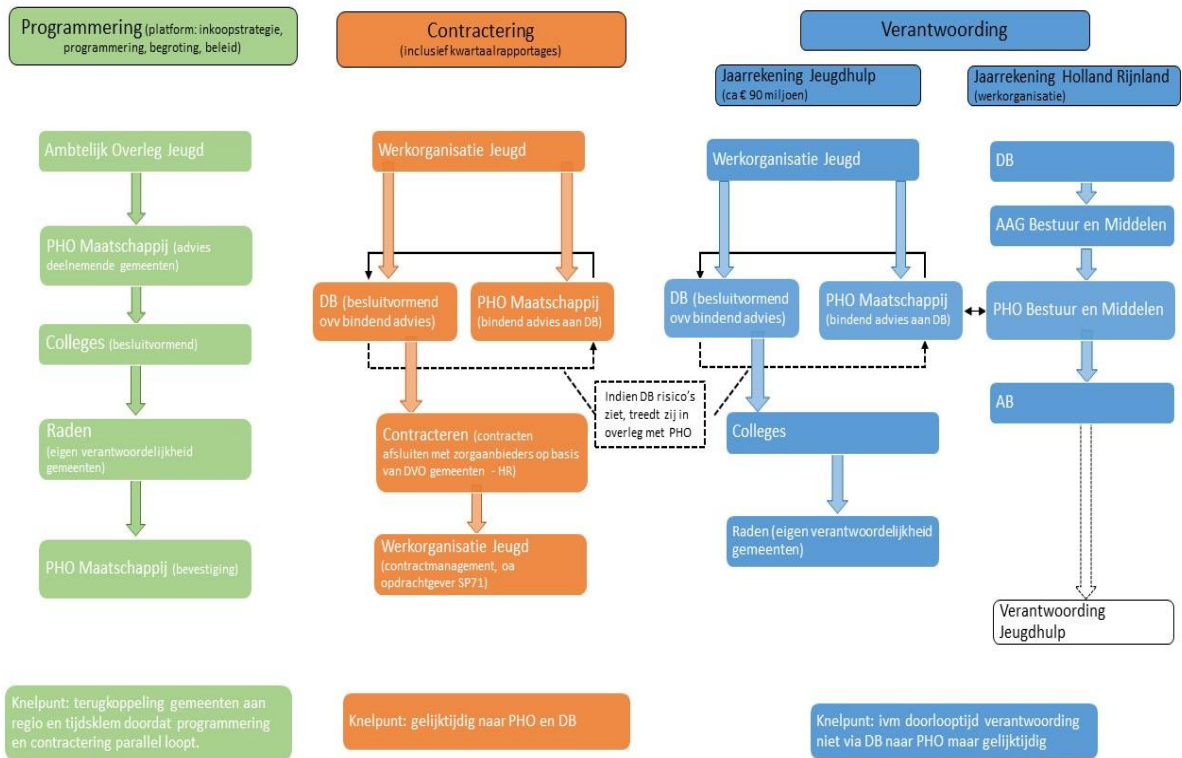
De werkorganisatie is daarnaast belast met de uitvoering en organisatie van de werkzaamheden die moeten leiden tot een goede verantwoording van de financiële uitgaven en de aantoonbaar rechtmatige besteding van de middelen. In de Notitie Opdrachtgeverschap Jeugdhulp 2017 is ook dit aspect nadrukkelijk gewogen.

Wat mag dit kosten?

	Rekening 2015	Begroting 2016	Begroting 2017	Jaarschijf 2018	Jaarschijf 2019	Jaarschijf 2020
Inhuur	0	0	0	0	0	0
Programmakosten	806.709	909.242	451.047	451.047	451.047	451.047
Kosten werkorganisatie	662.873	488.362	1.580.838	1.569.727	1.569.727	1.569.727
Lasten	1.469.582	1.397.604	2.031.885	2.020.773	2.020.773	2.020.773
Bijdragen van derden	356.625	96.800	0	0	0	0
Bijdrage Gemeenten	1.300.819	1.300.804	2.031.885	2.020.773	2.020.773	2.020.773
Baten	1.657.444	1.397.604	2.031.885	2.020.773	2.020.773	2.020.773
Saldo baten en lasten	187.862	0	0	0	0	0
Stortingen in reserves	0	0	0	0	0	0
Onttrekkingen uit reserves	0	0	0	0	0	0
Saldo reserveringen	0	0	0	0	0	0
Resultaat	187.862	0	0	0	0	0

Tabel 32 Begroting programma Opdrachtgeverschap Jeugdhulp

Het besluitvormingsproces voor de besteding van de budgetten en de beleidsvorming rond de transformatie van de jeugdhulp blijft ongewijzigd. Hierin is een onderscheid te maken in de programmering, de contractering en de verantwoording, waarbij de verantwoording 2 afzonderlijke bestuurlijke routes kent. In de onderstaande figuur is het besluitvormingsproces schematisch weergegeven.

3.5 Programma Frictie- en transitiekosten

Door de Inhoudelijke Agenda 2016-2020, de daarmee verband houdende herprofilering van de organisatie en de hosting zijn 10 medewerkers boventallig geraakt. De salariskosten van deze medewerkers zijn ondergebracht in het programma Frictie- en Transitiekosten.

Wat willen we bereiken?

Het doel van dit programma is de toepassing van de CAR/UWO en de uitvoering van het Sociaal Plan. Uiteraard zet Holland Rijnland zich in om er voor te zorgen dat het aantal boventallige personeelsleden zo snel mogelijk afneemt.

Wat gaan we daarvoor doen?

Eind 2014 is de afspraak gemaakt dat salariskosten van boventallig personeel minus detacheringsoptbrengsten in rekening worden gebracht bij de deelnemende gemeenten. De gemeente die een boventallige medewerker een (duurzaam) dienstverband aanbiedt wordt daarvoor beloond. De salariskosten van de betreffende medewerker worden voor twee jaar verrekend met de bijdrage van die gemeente in de totale salariskosten van boventalligen tot de bijdrage nul bedraagt.

Voorbeeld: een gemeente draagt oorspronkelijk 40.000 euro per jaar bij in de salariskosten van boventalligen en neemt een boventallige medewerker in vaste dienst met salariskosten van 60.000 euro. Deze gemeente draagt dan twee jaar niet bij aan de totale salariskosten van boventalligen en bespaart daarmee 80.000 euro op de salariskosten van een medewerker die voor twee jaar 120.000 euro zouden bedragen.

De frictiekosten van de boventalligheid (salarislasten boventalligheid) worden apart in rekening gebracht bij de gemeenten. In deze begroting wordt aangegeven waar de maximale kosten per gemeente op uit komen (wanneer geen van de boventalligen in dat jaar zou worden geplaatst of gedetacheerd). Bij de jaarrekening wordt bepaald wat de werkelijke kosten zijn geweest (afhankelijk van plaatsingen en detacheringen).

De peildatum waarmee gerekend wordt is 1 oktober 2015: De startdatum van de nieuwe organisatie Holland Rijnland en het moment van het daadwerkelijk ontstaan van de boventalligheid. Daarbij ook nog de opmerking dat het hier gaat om passend werk. Dat wil zeggen dat er een schaalverschil van maximaal twee schalen mag zijn (conform sociaal plan Holland Rijnland).

Wat mag dit kosten?

De salariskosten van boventallige medewerkers, minus eventuele detacheringvergoedingen, komen ten laste van de deelnemende gemeenten. In de ramingen in deze begroting is gerekend met de per 1 januari 2016 afgesloten detacheringsovereenkomsten.

De totale salariskosten voor boventalligen over de periode vanaf de start van de nieuwe organisatie (1-10-2015) tot aan het laatste jaar waarin het sociaal plan nog in verplichtingen voorziet (2023) konden theoretisch oplopen tot maximaal 3,8 mln. euro (salariskosten voor 2 jaar, WW, bovenwettelijke WW, na wettelijke WW).

Door de plaatsing van 4 medewerkers zijn deze maximale kosten met ruim 1,0 mln. euro teruggebracht naar 2,8 mln. Detachering verlaagt de kosten in het lopende jaar maar heeft een opschortende werking voor de rechten uit het sociaal plan waardoor (afhankelijk van de medewerker en de opgebouwde rechten) de looptijd van het sociaal plan (niet de totale kosten) kan uitlopen.

	<i>Rekening 2015</i>	<i>Begroting 2016</i>	Begroting 2017	<i>Jaarschijf 2018</i>	<i>Jaarschijf 2019</i>	<i>Jaarschijf 2020</i>
Inhuur	18.925	0	0	0	0	0
Programmakosten	444.379	113.392	0	0	0	0
Kosten werkorganisatie	252.894	465.850	493.278	321.300	321.300	321.300
Lasten	716.198	579.242	493.278	321.300	321.300	321.300
Bijdragen van derden	0	0	0	0	0	0
Bijdrage Gemeenten	0	465.850	493.278	321.300	321.300	321.300
Baten	0	465.850	493.278	321.300	321.300	321.300
Saldo baten en lasten	-716.198	-113.392	0	0	0	0
Stortingen in reserves	0	0	0	0	0	0
Onttrekkingen uit reserves	509.000	113.392	0	0	0	0
Saldo reserveringen	509.000	113.392	0	0	0	0
Resultaat	-207.198	0	0	0	0	0

Tabel 33 Begroting programma frictie- en transitiekosten

In 2017 worden alleen nog de salariskosten minus de opbrengst van één gecontracteerde detachering geraamd. Andere frictie- en transitiekosten zijn niet meer in de begroting opgenomen. Dit omdat de Reserve frictie- en transitiekosten eind 2016 is uitgeput. In de Paragraaf weerstandsvermogen en risicobeheersing is dit als incidenteel risico aangemerkt.

4 Paragrafen

4.1 Weerstandsvermogen en risicobeheersing

Het samenwerkingsorgaan Holland Rijnland beschikt niet over vrije reserves. De deelnemende gemeenten zijn op grond van de gemeenschappelijke regeling geheel gezamenlijk verantwoordelijk voor de financiële situatie bij het samenwerkingsorgaan en voor mogelijke tekorten of financiële tegenvallers. Dit betekent dat Holland Rijnland geen weerstandsvermogen en weerstandscapaciteit hoeft te hebben (zie kader).

De deelnemende gemeenten worden driemaal per jaar geïnformeerd over het verloop van de begroting van Holland Rijnland door middel van de begroting, de tussenrapportage (turap) en de jaarrekening. Eventuele risico's worden daarin aangegeven. De gemeenten worden in staat geacht op basis van deze informatie voldoende voorzieningen in de eigen begroting te treffen. Deze eventuele risico's kunnen betrokken worden in het geheel van de door de gemeente gelopen risico's. Uit dit oogpunt is er geen afzonderlijke risicoreserve bij de gemeenschappelijke regeling aangehouden.

Weerstandsvermogen

Het vermogen van Holland Rijnland om onverwachte financiële tegenvallers op te kunnen vangen.

Risico's

Onder risico's worden verstaan alle voorzienbare risico's waarvoor geen voorzieningen zijn gevormd of die niet tot afwaardering van activa hebben geleid en die van materiële betekenis kunnen zijn in relatie tot het balanstotaal of de financiële positie.

Risico's uit reguliere bedrijfsvoering

Elke organisatie kent risico's uit reguliere bedrijfsvoering. Zo ook Holland Rijnland. Oorzaken hiervan kunnen gelegen zijn in onder meer:

- Debiteurenbeheer
- Subsidiestromen derden
- Personeelskosten
- Ziektekosten
- Automatisering

Er zijn processen ingericht om deze risico's zoveel als mogelijk te beperken. De maximale omvang van eventueel optreden risico's worden geraamd op € 100.000 (1% van de lasten, afgerond)

Bijzonder risico

Bij het afronden van deze begroting zijn er nog boventallige medewerkers in dienst. Het is mogelijk dat in 2017 nog kosten worden gemaakt voor het begeleiden van werk naar werk van deze medewerkers. Tot en met 2016 werden deze kosten betaald uit de Reserve frictie- en transitiekosten. Naar

verwachting is deze reserve eind 2016 volledig gebruikt. In 2017 is er daarom geen budget voor eventuele begeleidingskosten. De maximale omvang van dit risico wordt geraamd op € 50.000.

Financiële kengetallen

Het BBV schrijft voor dat met ingang van dit jaar enkele kengetallen in begroting en jaarrekening worden opgenomen die kunnen helpen bij de beoordeling van de financiële positie. Deze kengetallen staan in onderstaande tabel.

Begroting 2017	Verloop kengetallen					
	Jaarrekening 2015	Begroting 2016	Begroting 2017	Jaarschijf 2018	Jaarschijf 2019	Jaarschijf 2020
netto schuldquote	-24,4%	-28,1%	-27,2%	-27,9%	-27,9%	-27,9%
netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte geldleningen	-24,4%	-28,1%	-27,2%	-27,9%	-27,9%	-27,9%
solvabiliteitsratio	4,3%	3,5%	0,4%	0,0%	0,0%	0,0%
structurele exploitatieruimte	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0
grondexploitatie	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.
belastingcapaciteit	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.

Tabel 34 Financiële kengetallen

Ter toelichting het volgende:

Netto schuldquote: De netto schuldquote weerspiegelt het niveau van de schuldenlast ten opzichte van de eigen middelen en geeft een indicatie van de druk van de rentelasten en de aflossingen op de exploitatie. De quote is negatief. Dit betekent dat de eigen middelen hoger zijn dan de schuldenlast.

Netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte geldleningen: Holland Rijnland leent geen gelden uit. Derhalve is deze schuldquote gelijk aan de vorige.

Solvabiliteitsratio: Dit kengetal geeft inzicht in de mate waarin de provincie of gemeente in staat is aan haar financiële verplichtingen te voldoen. Het getal geeft de verhouding tussen het eigen vermogen (reserves) en de schulden. Holland Rijnland heeft geen algemene reserve en slechts beperkt bestemmingsreserves. Vandaar dat dit getal zeer laag is.

Structurele exploitatieruimte: Holland Rijnland wordt volledig gefinancierd door de deelnemende gemeenten. In die zin is er geen sprake van structurele exploitatieruimte.

4.2 Onderhoud kapitaalgoederen

De enige kapitaalgoederen die het samenwerkingsorgaan Holland Rijnland in bezit heeft is de inventaris, bestaande uit meubilair en automatiseringstoepassingen. Op deze zaken wordt afgeschreven. Het orgaan beschikt niet over (egalisatie-)reserves voor vervangingen. Kleine aanschaffingen vinden binnen de begroting plaats. Grote vervangingen vergen een extra krediet waarvoor een voorstel wordt gedaan aan het Algemeen Bestuur.

4.3 Financiering

De exploitatietekorten van het samenwerkingsorgaan worden gefinancierd door de veertien deelnemende gemeenten. Op basis van de vastgestelde begroting wordt de geraamde gemeentelijke bijdrage als voorschot in rekening gebracht. Bij de vaststelling van de jaarrekening wordt tevens de definitieve bijdrage over het betreffende jaar vastgesteld. Zo spoedig mogelijk daarna vindt er een afrekening plaats met de gemeenten. De begrote bijdragen worden in januari en juli in rekening gebracht. In de loop van 2016 zal een voorstel worden gemaakt voor een ander betalingsschema. Daarnaast zijn er geldstromen van ministeries en provincie waarvan de bedragen worden doorgesluisd naar de betreffende instanties.

Kasgeld

Tijdelijke overschotten worden in verband met het schatkistbankieren (zie kader) uitgezet bij de schatkist. Dit gebeurt in daggeld of in deposito's. Tijdelijke tekorten komen sporadisch voor en zijn slechts van korte duur. Hiervoor wordt dan gebruik gemaakt van de kredietlimiet (rood staan) van de BNG-bank.

Leningenportefeuille

Het samenwerkingsverband beschikt niet over een leningenportefeuille.

Liquiditeitenplanning

Gelet op de bevoorschottingsregeling met de deelnemende gemeenten en het regelmatige uitgavenpatroon is er geen liquiditeitenplanning opgesteld.

In- en externe ontwikkelingen

Er zijn geen interne of externe ontwikkelingen die invloed kunnen hebben op de treasuryfunctie, de treasury-organisatie, het risicoprofiel, de financiële posities, de vermogenswaarden en/of de geldstromen. Deze worden ook niet verwacht.

Risicobeheer

Treasury dient uitsluitend de publieke taak en het beheer van de uitzettingen is prudent. Er wordt ruim voldaan aan de kasgeldlimiet, er zijn geen geldleningen en de kasgeldoverschotten worden tijdelijk uitgezet bij de Schatkist.

Renterisico's

Vanwege de zeer beperkte financieringsbehoeften en het prudent wegzetten van overtollige kasgeldmiddelen is het renterisico gering. Holland Rijnland is geen vaste geldleningen aangegaan. Het samenwerkingsorgaan voldoet dan ook aan de renterisiconorm.

Financieringsrisico's

Omdat de gemeenten gezamenlijk verantwoordelijk zijn voor het financiële beleid van het samenwerkingsorgaan en zich verplicht hebben de tekorten in zijn geheel gezamenlijk te dragen, zijn er geen financieringsrisico's.

Kasgeldlimiet

Het samenwerkingsorgaan is steeds gedurende vele jaren binnen de kasgeldlimiet gebleven. De verwachting is ook dat dit ook voor de komende jaren zal blijven gelden. In de volgende tabel staat een prognose van de kasgeldlimiet in 2017.

Omvang begroting per 1 januari 2017 = € 18,8 mln. Bedragen in € per kwartaal x1000				
	Kwartaal 1	Kwartaal 2	Kwartaal 3	Kwartaal 4
1. Toegestane kasgeldlimiet				
in %	8,2%	8,2%	8,2%	8,2%
in €	1.547	1.547	1.547	1.547
2. Omvang vlottende schuld				
Opgenomen gelden <1 jaar	0	0	0	0
Schuld in rekening-courant	0	0	0	0
Gestorte gelden door derden <1 jaar	0	0	0	0
Overige geldleningen niet zijnde vaste schuld	0	0	0	0
3. Vlottende kasgeldmiddelen				
Contante gelden in kas	0	0	0	0
Tegoeden in rekening-courant	24.700	24.100	23.500	22.900
Overige uitstaande gelden <1 jaar	0	0	0	0
Toets kasgeldlimiet				
4. Totaal netto vlottende schuld (2-3)	-24.700	-24.100	-23.500	-22.900
Toegestane kasgeldlimiet (1)	1.547	1.547	1.547	1.547
Ruimte (+)/Overschrijding (-1); (1-4)	26.247	25.647	25.047	24.447

Meerjarenprognose

Op basis van de meerjarenbegroting is de inschatting dat Holland Rijnland ook de komende jaren geen geldleningen hoeft aan te gaan. Een renterisico vaste schuld is dan ook niet aanwezig.

4.4 Bedrijfsvoering

Voor de bedrijfsvoering is 2017 het eerste volledige jaar waarin Holland Rijnland werkt op de nieuwe manier die is ingezet met het transitieproces #Kracht15. Holland Rijnland werkt met minder inzet van mensen, in een gewijzigde rol. De organisatie heeft geïnvesteerd in de kwaliteit van de dienstverlening door de introductie van competentie management, verbeterde rapportagestructuren en het optimaliseren van de control-functie. In 2017 wordt deze werkwijze verder doorgezet.

Organisatie Holland Rijnland

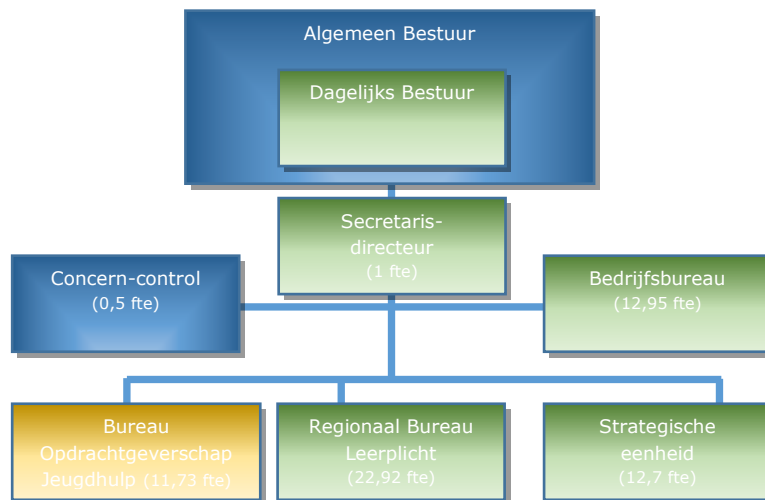
De bedrijfsvoeringstaken ICT, HRM, facilitaire zaken, financiën, juridische zaken en inkoop worden uitgevoerd door Servicepunt 71. De organisatie bestaat uit de volgende organisatieonderdelen (zie figuur 34):

- Strategische eenheid.
- Regionaal Bureau Leerplicht (RBL).

- Bedrijfsbureau (inclusief Urgentiecommissie, Verkeersveiligheid, Regiotaxi en DIV).
- Bureau Opdrachtgeverschap Jeugdhulp.

De besluitvorming over de vorming van het Bureau Opdrachtgeverschap Jeugdhulp vindt gelijktijdig plaats met die over deze begroting. Op dit punt maken wij een voorbehoud.

De leiding van de organisatie ligt bij de secretaris-directeur. Concerncontrol adviseert de secretaris-directeur maar is een zelfstandige functie die uit de lijnorganisatie is gehaald vanwege de onafhankelijke positie die gewenst is ten opzichte van de lijnorganisatieonderdelen.

Figuur 1 Organisatie-inrichting Holland Rijnland

	<i>Rekening 2014</i>	<i>Begroting 2016</i>	Begroting 2017	<i>Jaarschijf 2018</i>	<i>Jaarschijf 2019</i>	<i>Jaarschijf 2020</i>
Salarissen	4.233.458	4.409.330	4.144.416	3.853.814	3.853.814	3.853.814
Reis-/verblijfkosten	22.197	25.360	23.530	23.530	23.530	23.530
Woon-/werkverkeer	83.360	76.390	70.420	70.420	70.420	70.420
Opleidingskosten	67.326	115.610	124.380	124.380	124.380	124.380
Overige personeelskosten	95.124	44.930	41.500	41.500	41.500	41.500
Personeelkosten	4.501.464	4.671.620	4.404.246	4.113.644	4.113.644	4.113.644
Inhuur	1.985.756	0	1.358.556	1.358.556	1.358.556	1.358.556
Abonnementen en contributies	15.821	11.140	11.140	11.140	11.140	11.140
Personele kosten	77.384	104.820	9.980	9.980	9.980	9.980
Automatiseringskosten	163.313	56.624	59.960	59.960	59.960	59.960
Huisvestingskosten	482.086	507.180	235.740	235.740	235.740	235.740
Apparaatskosten	230.099	262.832	847.490	789.490	789.490	789.490
Investerings- en financieringsstaat	59.976	82.965	32.330	32.330	32.330	32.330
Directe kosten	3.014.435	1.025.560	2.555.196	2.497.196	2.497.196	2.497.196
Lasten	7.515.899	5.697.180	6.959.442	6.610.840	6.610.840	6.610.840
Overige ontvangsten	335.831	116.470	118.624	0	0	0
Directe ontvangsten	273	0	0	0	0	0
Baten	336.104	116.470	118.624	0	0	0
Totaal Werkorganisatie	-7.179.795	-5.580.710	-6.840.818	-6.610.840	-6.610.840	-6.610.840

Tabel 35 Begroting werkorganisatie

- De post inhuur heeft alleen betrekking op het bureau opdrachtgeverschap jeugd.
- Personele kosten vallen voor een groot deel in de hosting. De raming is daardoor lager.
- De verhuizing van 3 naar 1 etage in het kantoorpand betekenen lagere huur- en overige huisvestingskosten.
- De verhoging van de apparaatskosten met ongeveer € 580.000 houden verband met de hosting. Enerzijds konden ramingen verlaagd worden, anderzijds zijn in 2017 de kosten van de hosting hier geraamd en niet meer in het Programma bestuur en middelen.
- De hosting heeft ook vervroegde afschrijvingen in 2016 tot gevolg. Daardoor is de raming voor de investerings- en financieringsstaat lager.
- Voor 2017 is nu één detacheringsovereenkomst bekend. Deze loopt tot en met eind 2017 en is geraamd onder overige ontvangsten.

4.5 Verbonden partijen

In deze paragraaf vindt u met welke partijen het samenwerkingsorgaan bestuurlijke en financiële belangen heeft. Dit betreffen deelnemingen (vennootschappen), gemeenschappelijke regelingen, stichtingen en verenigingen. Onder bestuurlijk belang wordt verstaan een zetel in het bestuur van een participatie of het hebben van stemrecht. Het samenwerkingsorgaan is niet aan andere organen verbonden, maar participeert wel in diverse overlegorganen.

4.6 Btw-compensatiefonds

Een gemeenschappelijke regeling in de vorm van dit samenwerkingsorgaan wordt niet in de BTW-heffing betrokken. De BTW blijft dan voor de gemeenschappelijke regeling een kostenpost. Alleen een gemeenschappelijke regeling die op de prestaties een winsttoeslag oplegt en daardoor doet aan vermogensvorming, heeft recht op aftrek van BTW. Dit laatste is niet van toepassing voor Holland Rijnland. Voor de begroting van het Holland Rijnland is er dan ook niets veranderd. Evenals voorgaande jaren zijn alle lasten geraamd inclusief BTW.

Met ingang van 1 januari 2003 hebben provincies en gemeenten te maken met het BTW compensatiefonds. Per individuele gemeente wordt een opgave verstrekt over welke voorbelasting compensabel is en kan worden doorgeschoven naar de betreffende gemeente. De deelnemende gemeente kan deze kosten dan meenemen met de opgave voor het BTW compensatiefonds.

Hierna is een overzicht weergegeven van de te verwachten doorschuif-BTW in 2017.

<i>Verdeling BTWCF</i>	<i>Totaal BTW</i>	<i>Algemeen 14 gemeenten</i>	<i>Leerplicht 12 gemeenten obv leerlingen</i>	<i>Leerplicht 12 gemeenten obv inwoners</i>	<i>Regionale bezwaaar- commissie urgentie 13 gemeenten</i>	<i>Jeugdhulp 13 gemeenten</i>
Raming inclusief BTW	5.074.008	2.898.505	130.900	22.500	212.500	1.809.603
Raming compensabele BTW	860.725	503.046	22.718	3.905	36.880	294.175
Alphen ad Rijn	179.782	98.296	0	0	7.423	74.063
Hillegom	32.556	19.313	1.163	198	1.459	10.422
Kaag & Braassem	37.595	23.654	1.501	243	1.786	10.410
Katwijk	103.281	58.241	4.038	599	4.398	36.005
Leiden	194.448	111.262	5.304	1.144	8.403	68.336
Leiderdorp	43.683	24.578	1.528	253	1.856	15.468
Lisse	33.645	20.629	1.261	212	1.558	9.984
Nieuwkoop	42.270	24.817	1.307	0	1.874	14.273
Noordwijk	35.296	23.435	0	241	1.770	9.851
Noordwijkerhout	24.087	14.702	921	151	0	8.313
Oegstgeest	36.548	21.048	1.453	216	1.590	12.241
Teylingen	57.572	32.626	2.266	335	2.464	19.881
Voorschoten	26.525	23.019	1.531	237	1.738	0
Zoeterwoude	13.437	7.426	444	76	561	4.929

Tabel 36 BTW compensatiefonds

5 Financiële begroting

5.1 Meerjarenbegroting 2017 – 2020

1. De wethouders financiën van de gemeenten in de regio Hollands-Midden stellen jaarlijks de uitgangspunten vast voor de begrotingen van de gemeenschappelijke regelingen in de regio. Doel hiervan is eenduidigheid in de ontwikkeling van de gemeentelijke bijdragen aan deze gemeenschappelijke regelingen. Het gaat dan om het accrespercentage.
2. Begrotingssystematiek en meerjarenplanningen.
3. Bezuinigingspercentages.

Het voorstel voor 2017 is in deze begroting verwerkt.

Voor de meerjarenbegroting is uitgegaan van de doorrekening van de begroting 2017 naar de jaren 2018 tot en met 2020. Conform de uitgangspunten is rekening gehouden met een jaarlijkse stijging van 0,00% voor lonen en 0,00% voor prijzen en zijn de inwonertallen op het niveau van 1 januari 2015 aangehouden. Dit zijn de laatst gepubliceerde cijfers van het CBS.

		Rekening 2015	Begroting 2016	Begroting 2017	Jaarschijf 2018	Jaarschijf 2019	Jaarschijf 2020
Programma's							
Programma Inhoudelijke Agenda	lasten	5.898.752	5.438.938	5.685.571	5.647.329	5.647.329	5.633.223
	baten	2.488.197	1.669.627	1.775.877	1.775.877	1.775.877	1.775.877
	saldo	-3.410.556	-3.769.311	-3.909.694	-3.871.452	-3.871.452	-3.857.346
Programma Bestuur en Middelen	lasten	2.791.948	1.703.166	1.116.846	1.108.199	1.108.199	1.122.305
	baten	41.182	227.566	0	0	0	0
	saldo	-2.750.766	-1.475.600	-1.116.846	-1.108.199	-1.108.199	-1.122.305
Programma Opdrahtgeverschap Jeugd	lasten	1.469.582	1.397.604	2.031.885	2.020.773	2.020.773	2.020.773
	baten	356.625	96.800	0	0	0	0
	saldo	-1.112.957	-1.300.804	-2.031.885	-2.020.773	-2.020.773	-2.020.773
Programma Frictie en transitie	lasten	716.198	579.242	493.278	321.300	321.300	321.300
	baten	0	0	0	0	0	0
	saldo	-716.198	-579.242	-493.278	-321.300	-321.300	-321.300
Programma cofinanciering	lasten	0	268.500	268.500	268.500	268.500	268.500
	baten	0	0	0	0	0	0
	saldo	0	-268.500	-268.500	-268.500	-268.500	-268.500
Totaal lasten		10.876.481	9.387.450	9.596.080	9.366.102	9.366.102	9.366.102
Totaal baten		2.886.004	1.993.993	1.775.877	1.775.877	1.775.877	1.775.877
Saldo baten en lasten programma's		-7.990.477	-7.393.457	-7.820.203	-7.590.225	-7.590.225	-7.590.225
Overzicht algemene dekkingsmiddelen							
Bijdragen gemeenten		7.759.289	7.280.065	7.820.203	7.590.225	7.590.225	7.590.225
Saldo baten en lasten programma's		-231.187	-113.392	0	0	0	0
Reserveringen							
Stortingen in reserves		0	0	0	0	0	0
Ottrekkingen uit reserves		609.000	113.392	0	0	0	0
Saldo reserveringen		609.000	113.392	0	0	0	0
Resultaat		377.813	0	0	0	0	0

Tabel 37 Meerjarenbegroting 2017 - 2019

5.2 Incidentele lasten en baten

Eén incidentele last komt voor in de begroting voor de werkorganisatie. Daarnaast is er in het programma frictie- en transitiekosten sprake van één incidentele baat:

	Begroting 2017	Jaarschijf 2018	Jaarschijf 2019	Jaarschijf 2020
lasten	0	0	58.000	58.000
baten	0	-118.624	-118.624	-118.624
Totaal	0	-118.624	-60.624	-60.624

Tabel 38 Overzicht incidentele lasten en batens

Er zijn geen structurele stortingen of onttrekkingen uit reserves.

6 Voorstel

Wij stellen u voor de begroting 2017 vast te stellen.

7 Besluit

Aldus vastgesteld door het Algemeen Bestuur van het Samenwerkingsorgaan Holland Rijnland in de vergadering van 6 juli 2016.

L.A.M. Bakker
secretaris

H.J.J. Lenferink
voorzitter

8 Staten

8.1 Bijdrage gemeenten per deelprogramma

	Totaal	Alphen ad Rijn	Hillegom	Kaag & Braassem	Katwijk	Leiden	Leider- dorp	Lisse	Nieuw- koop	Noordwijk	Noordwijk- kerhout	Oegstgeest	Teylingen	Voor- schoten	Zoeter- woude
Speerpunten Maatschappij	364.793	71.281	14.005	17.153	42.235	80.684	17.823	14.960	17.996	16.994	10.661	15.264	23.659	16.693	5.385
Uitvoeringsonderdeel RBL	1.341.611	0	68.570	87.269	229.660	334.617	89.294	74.046	0	78.668	53.732	82.725	128.835	87.976	26.219
Lopende zaken Maatschappij	208.888	40.817	8.020	9.822	24.185	46.201	10.206	8.566	10.305	9.731	6.105	8.740	13.548	9.559	3.084
Domein Maatschappij	1.915.293	112.098	90.595	114.245	296.080	461.502	117.322	97.572	28.301	105.393	70.498	106.729	166.042	114.227	34.689
Speerpunten Economie	361.035	70.547	13.861	16.977	41.800	79.852	17.639	14.806	17.811	16.819	10.552	15.106	23.415	16.521	5.330
Lopende zaken Economie	28.452	5.560	1.092	1.338	3.294	6.293	1.390	1.167	1.404	1.325	832	1.190	1.845	1.302	420
Domein Economie	389.487	76.106	14.953	18.314	45.094	86.145	19.029	15.972	19.214	18.144	11.383	16.297	25.261	17.823	5.750
Speerpunten Leefomgeving	326.067	63.714	12.518	15.332	37.751	72.118	15.931	13.372	16.086	15.190	9.530	13.643	21.147	14.921	4.814
Lopende zaken Leefomgeving	816.567	160.809	31.595	38.697	95.280	182.020	40.208	33.749	40.599	38.338	17.654	34.434	53.374	37.658	12.149
Domein Leefomgeving	1.142.634	224.523	44.114	54.030	133.032	254.138	56.139	47.120	56.685	53.528	27.184	48.078	74.522	52.579	16.963
Speerpunten Netwerkmanagement	283.389	55.375	10.880	13.326	32.810	62.679	13.846	11.621	13.980	13.202	8.282	11.858	18.380	12.968	4.184
Lopende zaken Netwerkmanagement	178.891	34.956	6.868	8.412	20.712	39.567	8.740	7.336	8.825	8.334	5.228	7.485	11.602	8.186	2.641
Domein Netwerkmanagement	462.281	90.330	17.748	21.737	53.522	102.245	22.586	18.957	22.806	21.535	13.511	19.343	29.982	21.154	6.825
Programma Inhoudelijke Agenda	3.909.694	503.058	167.410	208.326	527.726	904.031	215.077	179.622	127.006	198.601	122.576	190.446	295.806	205.782	64.227
Programma Bestuur & Middelen	1.116.846	218.234	42.878	52.516	129.305	247.020	54.567	45.800	55.097	52.029	32.641	46.731	72.434	51.106	16.488
Programma cofinanciering	268.500	52.465	10.308	12.625	31.086	59.386	13.118	11.011	13.246	12.508	7.847	11.235	17.414	12.286	3.964
Totaal Reguliere Bijdragen (Excl. TWO & Fricctie)	5.295.040	773.757	220.597	273.468	688.118	1.210.436	282.762	236.433	195.349	263.137	163.064	248.412	385.655	269.174	84.678
Programma Fricctie	493.278	96.387	18.938	23.195	57.110	109.101	24.100	20.229	24.335	22.979	14.416	20.640	31.992	22.572	7.282
Programma TWO	2.003.072	504.301	70.967	70.883	245.162	465.310	105.326	67.984	97.183	67.075	56.601	83.348	135.370	0	33.563
Totaal Gemeentelijke Bijdragen (incl. TWO & Fricctie)	7.791.390	1.374.446	310.502	367.546	990.390	1.784.847	412.188	324.646	316.866	353.192	234.081	352.399	553.016	291.746	125.524
Waarvan : Bureau Leerplicht (RBL)	1.341.611	0	68.570	87.269	229.660	334.617	89.294	74.046	0	78.668	53.732	82.725	128.835	87.976	26.219
Waarvan: Regionale commissie Beroep en Bezwaar	212.500	42.773	8.404	10.293	25.343	48.415	10.695	8.977	10.799	10.197	0	9.159	14.197	10.017	3.232

Tabel 39

8.2 Salarisstaat

<i>Omschrijving</i>	<i>Aantal fte's 2017</i>	<i>Raming salaris 2017</i>	<i>Raming inhuur 2017</i>
Secretaris	1,00	118.624	0
Controller	0,50	49.712	0
Strategische eenheid	12,70	1.117.657	0
Bedrijfsbureau	12,95	831.340	0
Leerplicht	22,92	1.451.191	0
TWO Jeugd	11,73	0	1.358.556
Boventalligen	5,44	575.892	0
Totaal	67,23	4.144.416	1.358.556

Tabel 40

8.3 Staat van investeringen en financiering

Omschrijving	Oorspronkelijk bedrag 1-1-2017	Vermeerderingen 2017	Verminderings anders dan door afschrijvingen in het dienstjaar	Oorspronkelijk bedrag 31-12-2017	Percentage of andere wijze van afschrijven	Totaal afschrijvingen per 1-1-2017	Afschrijvingen in het dienstjaar 2017	Boekwaarde per 1-1-2017	Boekwaarde per 31-12-2017	Rente 0%	Totaal kapitaal-lasten
<i>aanschaf pc's/servers</i>											
2012: storage en backup	9.270			9.270	20,00%	7.416	1.854	1.854	0		1.854
2014: 20 Tablets keyboard, docking etc	23.571			23.571	33,33%	15.714	7.857	7.857	0		7.857
ICT verhuizing 2016	44.000			44.000	20,00%		8.800	44.000	35.200		8.800
Telefonie verhuizing 2016	14.000			14.000	33,00%		4.620	14.000	9.380		4.620
<i>aanschaf software</i>											
aanschaf GIS software	9.801			9.801	20,00%	7.841	1.960	1.960	0		1.960
licentie Protection Suite Enterprise	13.727			13.727	20,00%	10.981	2.745	2.745			2.745
software backup uitbreiding	3.267			3.267	20,00%	2.614	653	653			653
<i>aanschaf meubilair:</i>											
meubilair 2016	58.000			58.000	10,00%		5.800	58.000	52.200		5.800
totaal	175.635			175.635		44.565	34.290	131.070	96.780		34.290

Tabel 41

8.4 Staat van reserves

Omschrijving	Saldo per 1 januari 2017	Mutaties				Saldo per 31 december 2017
		Toevoeging (tlv exploitatie)	Onttrekking (tgv exploitatie)	Bestemming resultaat 2015	Vermindering ter dekking van afschrijvingen	
Bestemmingsreserves						
1 Decentrale arbeidsvoorwaarden	20.289					20.289
2 Overlopende algemene projecten	64.392					64.392
Stand reserve per 31-12	84.681	0	0	0	0	84.681

Tabel 42

Toelichting aard en reden van de reserve:

1. Ter dekking van toekomstige benutting van de decentrale arbeidsvoorwaarden.
2. Ter dekking van nog uit te voeren algemene projecten waarvan de aanvang is doorgeschoven naar volgende jaren.

8.5 Staat van voorzieningen

Omschrijving	Saldo per 1-1-2017	Mutaties			Boekwaarde per 31-12-2017
		Toevoeging	Verminderen		
			Vrijval	Aanwending	
Voorzieningen voor verplichtingen, verliezen en risico's					
Saldo voorzieningen voor verplichtingen, verliezen en risico's	0	0	0	0	0
Door derden beklemde middelen met een specifieke aanwendingsrichting					
1 Voorziening BWS Duin- en Bollenstreek	102.435				102.435
Sub-totaal BWS Duin- en Bollenstreek	102.435	0	0	0	102.435
2 Voorziening BWS Leidse Regio	88.487			88.487	0
3 Voorziening BWS Leidse Regio	238.459				238.459
Sub-totaal BWS Leidse regio	326.947	0	0	88.487	238.460
4 Voorziening BWS Rijnstreekberaad	142.881				142.881
Sub-totaal BWS Rijnstreekberaad	142.881	0	0	0	142.881
Saldo door derden beklemde middelen met	572.263	0	0	88.487	483.776
Totaal	572.263	0	0	88.487	483.776

Tabel 43

Toelichting op de aard, reden en mutatie in de voorzieningen voor verplichtingen en risico's:

1. De boekwaarde per 31-12-2017 van € 102.435 is het bedrag waarvan we verwachten dat dit aan het einde van de BWS-periode resteert. Dit bedrag kan op termijn terug naar de deelnemende gemeenten.
2. De nog te betalen bedragen uit de BWS-budgetten over de jaren 1992, 1993 en 1994 bedraagt einde boekjaar 2017 € 0. Naar verwachting wordt in 2017 € 88.487 betaald aan de gemeente Leiden voor het project Trekvaartplein
3. De boekwaarde per 31-12-2017 van € 238.459 is het bedrag waarvan we verwachten dat dit aan het einde van de BWS-periode resteert. Dit bedrag kan op termijn terug naar de deelnemende gemeenten.
4. De boekwaarde per 31-12-2017 van € 142.881 is het bedrag waarvan wordt verwacht dat dit aan het einde van de BWS-periode resteert. Dit bedrag kan op termijn terug naar de deelnemende gemeenten.

8.6 Kostenverdeelstaat

	<i>Totalen</i>	<i>Algemene kostenplaats</i>	<i>Secretaris</i>	<i>Bedrijfs bureau</i>	<i>Strategische Eenheid</i>	<i>Regionaal Bureau Leerplicht</i>	<i>Bureau Opdrachtgever-schap Jeugd</i>	<i>Frictie-en transitie</i>
Personeelkosten	4.774.645	0	126.694	936.152	1.187.517	1.541.981	370.398	611.902
Directe kosten	2.155.985	1.120.540	710	3.150	1.960	70.280	959.345	0
<i>Lasten</i>	<i>6.930.629</i>	<i>1.120.540</i>	<i>127.404</i>	<i>939.302</i>	<i>1.189.477</i>	<i>1.612.261</i>	<i>1.329.743</i>	<i>611.902</i>
<i>Baten</i>		<i>0</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>118.624</i>
<i>Saldo voor doorbelasting</i>		<i>1.120.540</i>	<i>127.404</i>	<i>939.302</i>	<i>1.189.477</i>	<i>1.612.261</i>	<i>1.329.743</i>	<i>493.278</i>
Doorberekening algemene kostenplaats	0	-1.120.540	18.132	243.872	230.273	415.579	212.685	0
<i>Doorbelasten aan programma's</i>	<i>6.812.005</i>	<i>0</i>	<i>145.536</i>	<i>1.183.174</i>	<i>1.419.750</i>	<i>2.027.840</i>	<i>1.542.428</i>	<i>493.278</i>
Doorbelaast aan programma:								
Bestuur & Middelen	-877.146		-145.536	-688.932	-42.678			
Inhoudelijke Agenda	-3.889.556			-484.645	-1.377.072	-2.027.840		
Cofinanciering								
Opdrachtgeverschap Jeugd	-1.552.025			-9.597			-1.542.428	
Frictie- en transitiekosten	-493.278							-493.278
<i>Totaal doorbelast</i>	<i>-6.812.005</i>	<i>0</i>	<i>-145.536</i>	<i>-1.183.174</i>	<i>-1.419.750</i>	<i>-2.027.840</i>	<i>-1.542.428</i>	<i>-493.278</i>
Maatstaven doorbelasting:								
<i>Algemene kostenplaats</i>	<i>fte</i>		<i>fte</i>	<i>fte</i>	<i>fte</i>	<i>fte</i>	<i>fte</i>	<i>fte</i>
	<i>61,80</i>		<i>1,00</i>	<i>13,45</i>	<i>12,70</i>	<i>22,92</i>	<i>11,73</i>	<i>0,00</i>
<i>Programma's</i>			<i>%</i>	<i>uren</i>	<i>uren</i>	<i>uren</i>	<i>uren</i>	<i>%</i>
Bestuur & Middelen			100%	9.763	450			
Inhoudelijke Agenda				7.004	14.520	21.162		
Cofinanciering								
Opdrachtgeverschap Jeugd							12.645	
Frictie- en transitiekosten								100%
<i>Totaal</i>	<i>65.544</i>			<i>16.767</i>	<i>14.970</i>	<i>21.162</i>	<i>12.645</i>	

Tabel 44

8.7 Bezuiniging per gemeente

Overzicht bezuiniging per gemeente

Uitgangspunten:

1. Begrote bijdragen 2013 gecorrigeerd voor inflatiecorrectie e.d. conform Kadernota 2017 (6,22%)
2. Aantallen inwoners en leerlingen uit begroting 2017

Gemeente	aantal inwoners begroting 2017	aantal leerlingen begroting 2017	Begrote bijdrage 2013 o.b.v.:			Begrote bijdrage 2013 gecorrigeerd voor inflatiecorrectie e.d. o.b.v.:			Begrote bijdrage begroting 2017	Absolute bezuiniging t.o.v. 2013	Procentuele bezuiniging t.o.v. 2013
			Inwoners begroting 2017	Leerlingen begroting 2017	Totaal	Inwoners begroting 2017	Leerlingen begroting 2017	Totaal			
Alphen aan den Rijn	107.396	0	1.037.807	0	1.037.807	1.102.409	0	1.102.409	773.757	-328.652	-29,81%
Hillegom	21.101	3.150	203.907	68.395	272.301	216.600	72.652	289.252	220.597	-68.655	-23,74%
Kaagen Braassem	25.844	4.064	249.740	88.240	337.980	265.286	93.733	359.019	273.468	-85.551	-23,83%
Katwijk	63.633	10.933	614.909	237.384	852.293	653.186	252.161	905.347	688.118	-217.229	-23,99%
Leiden	121.562	14.361	1.174.698	311.815	1.486.513	1.247.822	331.225	1.579.046	1.210.436	-368.610	-23,34%
Leiderdorp	26.853	4.136	259.490	89.803	349.294	275.643	95.393	371.037	282.762	-88.275	-23,79%
Lisse	22.539	3.415	217.803	74.149	291.951	231.361	78.764	310.125	236.433	-73.692	-23,76%
Nieuwkoop	27.114	0	262.012	0	262.012	278.322	0	278.322	195.349	-82.974	-29,81%
Noordwijk	25.604	3.538	247.421	76.819	324.240	262.822	81.601	344.424	263.137	-81.286	-23,60%
Noordwijkerhout	16.063	2.494	155.223	54.151	209.374	164.885	57.522	222.407	163.064	-59.344	-26,68%
Oegstgeest	22.997	3.934	222.228	85.417	307.646	236.062	90.734	326.796	248.412	-78.385	-23,99%
Teylingen	35.646	6.136	344.460	133.228	477.689	365.903	141.522	507.424	385.655	-121.770	-24,00%
Voorschoten	25.150	4.146	243.034	90.020	333.054	258.162	95.624	353.786	269.174	-84.612	-23,92%
Zoeterwoude	8.114	1.202	78.409	26.099	104.507	83.289	27.723	111.013	84.678	-26.334	-23,72%
Totaal	549.616	61.509	5.311.140	1.335.520	6.646.660	5.641.753	1.418.655	7.060.408	5.295.040	-1.765.368	-25,00%

Tabel 45